ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ХАРКІВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ “ІНТЕЛ 13”» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

_____ Галина МИХАЙЛЕНКО

28.08.2026

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
за рівнем початкової освіти
3-4-х класів (цикл ІІ)
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ “ІНТЕЛ 13”»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ПОГОДЖЕНО
на засіданні педагогічної ради КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ХАРКІВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ “ІНТЕЛ 13”» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
протокол № 9 від 28.08.2026

Загальні положення

Освітня програма 3 – 4 их класів КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ХАРКІВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ “ІНТЕЛ 13”» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ (далі – ліцей) на 2026/2027 навчальний рік розроблена згідно з Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742-IX, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р, Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87, Постановою КМУ від 24 липня 2019 року № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти», концепції «Нової української школи», наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результптів навчання учнів» від 04.05.2026 № 722 (зі змінами), відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 № 1273, Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров’я України від 25.09.2020 року № 2205.

Освітня програма 3-4 их класів ліцею (далі – Освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом початкової освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов’язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Освітня програма відповідає структурі Типової освітньої програми та визначеним нею вимогам до осіб, які можуть продовжити навчання за освітньою програмою ліцею; містить навчальний план, що грунтується на Типовоій освітній програмі.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти, подані в рамках освітніх галузей;
- перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- орієнтовну тривалість і можливі взаємозв’язки освітніх галузей, предметів, дисциплін тощо, зокрема їхньої інтеграції, а також логічної послідовності їхнього вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою. Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв’язки освітніх галузей, предметів, дисциплін визначено у типовому навчальному плані, що пропонує інтегровано-предметний підхід до організації освітнього процесу).

Мета і завдання освітньої програми

Мета і завдання освітньої програми ліцею грунтуєься на визначеній Законом України «Про освіту» меті повної загальної середньої освіти, що передбачає всебічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської свідомості. Досягнення цієї мети забезпечується через формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін.

Розподіл навчального навантаження учнів на тиждень окреслено у навчальному плані ліцею на 2026/2027 навчальний рік (додаток 2 до навчального плану ліцею).

Логічна послідовність вивчення предметів розкрита у відповідних навчальних програмах, які містяться на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України.

Перелік та пропонований зміст освітніх галузей.

Освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мовно-літературна, зокрема:
Рідномовна освіта (українська мова та література; мови та літератури корінних народів та національних меншин) (МОВ1)
Іншомовна освіта (ІНО)
Математична (МАО)
Природнича (ПРО)
Технологічна (ТЕО)
Інформатична (ІФО)
Соціальна і здоров'язбережувальна (СЗО)
Г ромадянська та історична (ГІО)
Мистецька (МИО)
Фізкультурна (ФІО)
Соціальна і здоров'язбережувальна (СЗО)

Опис форм організації освітнього процесу

Освітні процес організовується в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб.

Безпечне освітнє середовище забезпечує:
- наявність безпечних умов навчання та праці;
- комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю учнів, педагогів та батьків;
- відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання;
- дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Формою організації освітнього процесу є урок.

Обрані форми відповідають наявності необхідних ресурсів (матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності тощо).

Відповідно до статті 9 Закону України «Про освіту» здобуття освіти у ліцеї організовується за інституційною формою навчання:
- очна (денна);
- дистанційна;
- індивідуальна;
-педагогічний патронаж;
- сімейна (домашня) форма здобуття освіти;
- екстернатна форма здобуття освіти.

За потреби (за заявою батьків здобувачів освіти чи осіб, які їх замінюють) ліцей

може організувати здобуття освіти за індивідуальною освітньо. Траєкторією з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних в ліцеї.

Індивідуальна освітня траєкторія учня чи учениці реалізується на підставі Індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану, який розр

Обляють педагогічні працівники у взаємодії з учнем чи ученицею та /або йог очи її батьками (особами, які їх замінюють); його схвалює педагогічна рада ліцею, затверджує керівник і підписують батьки (особи, які їх замінюють).

З метою належної організації освітнього процесу для учнів з особливими освітніми потребами у школі формуються інклюзивні класи або організується інклюзивне навчання з дотриманням вимог законодавства.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті початкової освіти, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/ вчителька у рамках кожної галузі. Очікувані результати навчання здобувачів освіти подано за змістовими лініями і співвіднесено за допомогою індексів з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом початкової освіти.

Змістові лінії кожної освітньої галузі в межах циклу реалізовуються паралельно та розкриваються через «Пропонований зміст», який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть реалізовані очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання.

Оскільки освітня програма ґрунтується на компетентнісному підході, теми / тези рубрики «Пропонований зміст» не передбачають запам'ятовування учнями визначень термінів і понять, а активне конструювання знань, розвиток умінь та формування уявлень через досвід практичної діяльності.

. Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми - кооперативне навчання, дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти; сюжетно-рольові ігри, ситуаційні вправи, екскурсії, дитяче волонтерство тощо.

Форми оцінювання здобувачів початкової освіти. Навчальні досягнення учнів у 3-4 их класах підлягають формувальному та підсумковому (тематичному та завершальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті:

• відстежувати навчальний поступ учнів;

• вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини;

• діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;

• вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;

• аналізувати реалізацію освітньої програми та Державного стандарту початкової освіти, ухвалювати рішення щодо корегування навчальної програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини;

• запобігати побоюванням дитини помилитися;

• плекати впевненість у власних можливостях і здібностях.

Орієнтирами для оцінювання навчальних досягнень учнів (формувального і підсумкового) є окреслені в цьому документі очікувані результати навчання, об'єднані за галузями та проіндексовані відповідно до обов'язкових результатів навчання Державного стандарту початкової освіти.

Очікувані результати навчання слід використовувати для:

• встановлення цілей уроку, окремих видів діяльності учнів, вправ тощо;

• постійного спостереження за навчальним поступом учня/ учениці3 з боку вчителів, батьків і самих учнів;

• поточного, зокрема й формувального, оцінювання;

• підсумкового оцінювання (для другого циклу навчання).

На основі поданих нижче очікуваних результатів навчання вчитель/ учителька може формулювати індивідуальні результати навчання учня/ учениці відповідно до опанування ним/ нею конкретного вміння (напр., намагається визначати ключові слова, визначає ключові слова, впевнено визначає ключові слова тощо), таким чином відстежуючи поступ учня за конкретний проміжок часу (напр., за два місяці).

Спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу розпочинається з перших днів навчання дитини у школі і триває постійно. Невід'ємною частиною цього процесу є формування здатності учнів самостійно оцінювати свій поступ.

Орієнтирами для оцінювання навчальних досягнень учнів (формувального і підсумкового) є окреслені в цьому документі *очікувані результати навчання*, об'єднані за галузями та проіндексовані відповідно до *обов'язкових результатів навчання* Державного стандарту початкової освіти.

Мовно-літературна освітня галузь
Рідномовна освіта (українська мова і література)
Пояснювальна записка

Метою рідномовної освіти для загальної середньої освіти є розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою; формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** рідномовної освіти у початковій школі є:

• виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
• сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
• розвиток уміння вдумливого читання і базових правописних умінь;
• збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури та медіапродуктів;
• розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, медіатекстів, театралізації, гри;
• формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
• розвиток здатності спостерігати за мовними явищами, експериментувати зі звуками, словами, фразами, зокрема і в мовних іграх, для опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
• створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Відповідно до окреслених завдань, у початковому курсі рідномовної освіти виокремлено такі змістові лінії: **«Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».**

Комунікативна компетентність, зокрема вільне володіння українською мовою та спілкування рідною мовою (якщо вона не українська), виявляється в безпосередньому та опосередкованому спілкуванні.

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Мовно-літературна освітня галузь Рідномовна освіта	
«Взаємодіємо усно»	Передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі тощо).
«Читаємо»	Спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.
«Взаємодіємо письмово»	Передбачає залучення учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.
«Досліджуємо медіа»	Передбачає ознайомлення школярів з основами медіаграмотності. Діти формують уявлення про межу між реальним світом і світом мас-медіа. Вони вчаться інтерпретувати, аналізувати, оцінювати медіатексти (фільм, мультфільм, реклама, фотографія тощо) та створювати прості

	медіапродукти.
«Досліджуємо мовлення»	Забезпечує дослідження мовних закономірностей і формування на цій основі свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних). Учні опановують виражальні засоби художніх текстів, що в цілому сприяє творенню індивідуального стилю мовлення.
«Театралізуємо»	Слугує розвитку комунікативних умінь учнів, вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, самосвідомості й самоефективності, уміння мобілізувати інших, ініціативності, уміння долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

Результати навчання і зміст
3 – 4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»	
Критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію	Учень / учениця: - *зважає* на ситуації спілкування: враховує умови, учасників, мету [4 МОВ 1-1.1-1]; - з увагою *сприймає* усні репліки діалогу, *перепитує*, *уточнює* з огляду на ситуацію спілкування [4 МОВ 1-1.1-2]; - *обговорює* усне повідомлення в парі або групі для пошуку додаткових аргументів або спростування наведених [4 МОВ 1-1.1-3]; - *зіставляє* почуте з власним досвідом [4 МОВ 1-1.1-4]
На основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями	Учень / учениця: - *перефразовує* репліки в діалозі [4 МОВ 1-1.2-1]; - *передає* зміст усного повідомлення (послідовність подій у розповіді; перелік ознак в описі; наведені аргументи в міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-2]; - *переказує* текст творчо (зміна оповідача в тексті-розповіді; зміна послідовності переліку наведення ознак у тексті-описі; зміна послідовності аргументів у тексті-міркуванні) [4 МОВ 1-1.2-3]; - *передає* зміст повідомлення за допомогою асоціативних схем, таблиць [4 МОВ 1-1.2-4]
Виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою	Учень / учениця: - *виокремлює* інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ) [4 МОВ 1-1.3-1]; - *прогнозує*, як відібрану інформацію можна використати корисно [4 МОВ 1-1.3-2]; - *систематизує* та *узагальнює* необхідну інформацію [4 МОВ 1-1.3-3]

Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб	Учень / учениця: - *визначає* тему усного повідомлення [4 МОВ 1-1.4-1]; - *визначає* головну думку тексту [4 МОВ 1-1.4-2]; - *зіставляє* тему і головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом [4 МОВ 1-1.4-3]; - *пояснює* можливий вплив висловлення на слухача [4 МОВ 1-1.4-4]
Висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючися на власний досвід; визначає позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її	Учень / учениця: - *висловлює* своє ставлення до усного повідомлення (наприклад, прагнення спростувати або шукати додаткові аргументи на захист) [4 МОВ 1-1.5-1]; - *обґрунтовує* своє ставлення до усного повідомлення, наводячи приклади з власного досвіду, а також спираючись на набуті наукові знання [4 МОВ 1-1.5-2]; - *визначає* позицію мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання етикету (ввічливість) чи порушення етикетних норм), аргументовано *погоджується* з нею або *заперечує* її [4 МОВ 1-1.5-3]
Висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди	Учень / учениця: - *вступає* і *підтримує* діалог на теми, пов'язані з важливими для дитини життєвими ситуаціями [4 МОВ 1-1.6-1]; - *наводить аргументи* на захист власної думки та ілюструє її прикладами [4 МОВ 1-1.6-2]; - *ініціює* дискусію, висловлюючи власні погляди і слухаючи інших [4 МОВ 1-1.6-3]; - *висловлює* доброзичливо своє ставлення до думок інших (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє) [4 МОВ 1-1.6-4]; - *дотримується* правил літературної вимови у власному висловлюванні [4 МОВ 1-1.6-5]; - *створює* власне висловлення на основі почутого/ побаченого/ прочитаного [4 МОВ 1-1.6-6]
Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів	Учень / учениця: - *добирає* словесні й несловесні засоби спілкування з огляду на мету та умови спілкування, враховуючи наявність варіантів [4 МОВ 1-1.7-1]; - *робить висновок* про узгодженість або неузгодженість словесних і несловесних засобів спілкування та намірів у поведінці співрозмовника [4 МОВ 1-1.7-2]; - *використовує* різні форми візуалізації (малюнки, графіки,схеми, таблиці) для супроводу своїх поглядів під час презентації, щоби привернути увагу слухачів [4 МОВ 1-1.7-3]; - *створює* есе для висловлювання власних поглядів та усної презентації [4 МОВ 1-1.7-4]; - *використовує* засоби художньої виразності для досягнення комунікативної мети (привітання, побажання, вияв співчуття, захоплення) [4 МОВ 1-1.7-5]; - правильно *інтонує* різні види речень за метою висловлювання та емоційним забарвленням [4 МОВ 1-1.7-6]

Описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого/ побаченого. Доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету	Учень / учениця: - *передбачає* й *описує* свої емоції та емоції співрозмовника, коли пропонує для читання або перегляду книгу, фільм, гру тощо [4 МОВ 1-1.8-1]; - доречно *використовує* у власному мовленні формули мовленнєвого етикету, зважає на різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна) [4 МОВ 1-1.8-2]
Зміст *Діалогічне та монологічне мовлення.*Уявлення про ситуацію міжособистісного спілкування (умови, учасники, мета). Репліка в діалозі: порада, співчуття, комплімент тощо. Перепитування як спосіб уточнення почутої інформації в діалозі. Перефразування. Мовні засоби вираження запитань (інтонація, займенники, прислівники, частки, сполучники, порядок слів). Позиція мовця (категоричність чи невпевненість; дотримання мовленнєвого етикету чи порушення етикетних норм). Дискусія як зіставлення різних поглядів на проблему. Розповідь, опис та міркування як види монологічного мовлення. Інтонація розповідного, спонукального, питального речення. Інтонаційне забарвлення окличного речення. Есе як висловлення довільної форми. *Робота з інформацією*. Явна і прихована інформація. Перетворення інформації: види асоціативних схем, таблиця. *Мовленнєвий етикет*. Норми спілкування в різних комунікативних ситуаціях (знайомі та незнайомці). Сфери спілкування: навчання, сім'я, дозвілля, послуги тощо. Різні види тональності (звичайна, фамільярна, вульгарна).	
2. Змістова лінія «Читаємо»	
1	2
Прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів	Учень / учениця: - *прогнозує* орієнтовний зміст тексту на основі заголовка, ключових слів, анотації, невербальної інформації (ілюстрації, таблиці, схеми, графіки тощо) [4 МОВ 2-2.1-1]; - *читає* подумки та виразно вголос тексти різних видів та з різною метою [4 МОВ 2-2.1-2]; - *розповідає* (докладно, стисло або вибірково), про що йдеться в тексті [4 МОВ 2-2.1-3]; - *ставить запитання* різної спрямованості: до змісту твору, до автора, до читача [4 МОВ 2-2.1-4]; - *знаходить* у тексті відповіді на поставлені запитання [4 МОВ 2-2.1-5]; - *відтворює* фактичну інформацію з тексту [4 МОВ 2-2.1-6]; до*бирає* і *впорядковує* потрібну інформацію з таблиць, графіків, схем тощо [4 МОВ 2-2.1-7]; - *установлює* послідовність дій персонажів художніх творів [4 МОВ 2-2.1-8]; - *зіставляє* прочитане із власним життєвим досвідом [4 МОВ 2-2.1-9]
Пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації,	Учень / учениця: - *виявляє* в тексті неочевидну інформацію, *узагальнює* її [4 МОВ 2-2.2-1]; - *виділяє* ключові слова та *пояснює*, як вони допомагають зрозуміти зміст тексту [4 МОВ 2-2.2-2]; - *виявляє* зв'язки в текстах: між окремими частинами тексту, між

виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів	частинами тексту і темою або головною думкою [4 МОВ 2-2.2-3]; - *досліджує* елементи тексту (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) [4 МОВ 2-2.2-4]; - *розрізняє* в тексті факти і судження, знаходить між ними зв'язок [4 МОВ 2-2.2-5]; - *висловлює припущення* про наміри автора тексту, обґрунтовує свої думки [4 МОВ 2-2.2-6]; - *формулює* під час і після читання тексту запитання для можливої дискусії [4 МОВ 2-2.2-7]; - *установлює* причиново-наслідкові зв'язки між подіями, вчинками персонажів та їхніми стосунками з іншими персонажами [4 МОВ 2-2.2-8]; - *виявляє* деталі тексту, важливі для розуміння ідей; - розпізнає стиль тексту і пояснює, як він впливає на сприймання інформації [4 МОВ 2-2.2-9]; - *формулює* ідеї тексту, *пов'язує* їх із власним досвідом [4 МОВ 2-2.2-10]
Описує емоційний стан персонажів, співпереживає	Учень / учениця: - *описує* свої емоції, пережиті під час читання художнього твору, *наводить приклади* вчинків персонажів, які викликали відповідні емоції[4 МОВ 2-2.3-1]; - *аналізує* емоційний стан персонажів, *пояснює* причини відповідних переживань персонажів [4 МОВ 2-2.3-2]; - *використовує* власний емоційний досвід для оцінювання емоційного стану персонажів художнього твору [4 МОВ 2-2.3-3]; - *пояснює*, кому з літературних персонажів співчуває і чому [4 МОВ 2-2.3-4]
Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту	Учень / учениця: - *оцінює* правдоподібність описаних подій і тверджень із тексту, спираючись на свої уявлення про світ і власний досвід [4 МОВ 2-2.4-1]; - *висловлює* свій погляд на предмет обговорення (тему, головну думку, висновки тощо) [4 МОВ 2-2.4-2]; - *оцінює* надійність джерела інформації, обґрунтованість висновків [4 МОВ 2-2.4-3]; - *визначає* роль елементів форми (слова автора, діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) для розуміння змісту [4 МОВ 2-2.4-4]; - *виражає* свої почуття та емоції щодо прочитаного мовою мистецтва [4 МОВ 2-2.4-5]
Визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти	Учень / учениця: - *визначає* мету читання й *обирає* відповідно до неї тексти (книжки) (для задоволення, розваги, знаходження потрібної інформації) [4 МОВ 2-2.5-1]; - *пояснює*, наскільки обрані тексти допомогли досягнути мети читання [4 МОВ 2-2.5-2]; - *добирає* необхідну інформацію з різних джерел: *шукає* її у словниках, довідниках, енциклопедіях, бібліотеці, Інтернеті [4 МОВ 2-2.5-3]
На основі тексту створює план, таблицю, модель	Учень / учениця: - *добирає* та *створює* ілюстративний матеріал до художнього

	тексту [4 МОВ 2-2.6-1]; - *складає* план тексту [4 МОВ 2-2.6-2]; - у*загальнює, систематизує, класифікує* інформацію з тексту у вигляді таблиць, схем [4 МОВ 2-2.6-3]
Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)	Учень / учениця: - *переробляє* прочитаний твір: уводить нових персонажів, змінює події або їх час, змінює оповідача тощо [4 МОВ 2-2.7-1]; - *створює* власний художній текст, наслідуючи сюжетні та стильові особливості прочитаного тексту [4 МОВ 2-2.7-2]; - *створює* власний текст, використовуючи елементи кількох прочитаних текстів [4 МОВ 2-2.7-3]

Зміст

Книжка як джерело знань і задоволення. Елементи книжки та їх призначення: обкладинка, титульна сторінка, ілюстрації, зміст, анотація тощо. Мета читання (розважитися, отримати інформацію, зрозуміти, переконатися тощо). Читання для загального, вибіркового та повного розуміння. Пошук у тексті фактів, суджень, очевидної й неочевидної інформації.
Стилі мовлення, види текстів, жанр, роди літератури (епос, лірика, драма),намір автора.
Науково-популярні тексти. Мета, тема, головна думка. Назва, автор. Заголовки, підзаголовки. Фотографії, графіки, схеми. Поділ тексту на частини, параграфи. План тексту. Ключові слова. Головна і другорядна інформаціяв тексті.
Довідкова література: паперова та цифрова.
Тексти зі щоденного життя. Інформаційні та інструктивні тексти (рахунки, запрошення, листи, зокрема електронні, анкети, зокрема онлайнові, інструкції, пам'ятки, оголошення тощо).
Художні тексти. Малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор, казки, пісні, легенди, міфи. Письменник як автор художнього твору. Дитячі твори українських та іноземних авторів.
Теми дитячого читання: пригоди, фантастика, сім'я, дружба, патріотизм, відданість, любов до рідного краю, моя Україна тощо.
Аналіз художнього тексту. Місце і час подій, персонажі (мотиви поведінки, причини переживань та емоцій, стосунки між персонажами). Елементи сюжету: зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Тема, ідея.Твори, спільні за тематикою та споріднені за ідеями.
Початкове уявлення про художню деталь тексту.
Поняття про критичне читання. Способи критичного читання.
*Мова художнього твору.*Слова автора та персонажів (порівняння, метафори тощо, без уведення термінів), пряме і переносне значення слів у художньому тексті. Проза, вірш та їх ознаки.
Інтерпретація художнього тексту. Виразне читання, драматизація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту.
Запитання до окремих абзаців і до тексту. Проблемні запитання. Оцінювання переживань та емоцій персонажів.
Емоційний вплив творів на читача. Опис настрою, почуттів персонажів твору та власних емоцій, викликаних твором. Вплив переживань персонажів на емоції читача. Порівняння цих емоцій із почуттями, викликаними іншими творами або подіями з власного життя.
Улюблений персонаж, обґрунтування свого вподобання, причини співпереживання персонажеві.

3. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»	
1	2
Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку	Учень / учениця: - *записує* текст (від руки чи за допомого клавіатури – за потреби) в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел [4 МОВ 3-3.1-1];

та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації	- *створює* самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на теми, які його / її цікавлять, за прочитаним твором, про ситуацію з життя в школі, сім'ї тощо, зважаючи на мету та адресата [4 МОВ 3-3.1-2]; - *створює* тексти зі щоденного життя (запрошення, оголошення, афіші тощо) з дотриманням типових ознак жанру [4 МОВ 3-3.1-3]; - *створює* художні тексти (загадки, лічилки, невеликі казки, байки, вірші тощо) [4 МОВ 3-3.1-4]; - *переказує* письмово текст розповідного змісту з елементами опису або міркування, висловлює своє ставлення до того, про що пише [4 МОВ 3-3.1-5]; - записує свою думку про предмет висловлення; формулює запитання та відповіді під час письмового спілкування [4 МОВ 3-3.1-6]; - *оформлює* власне висловлення зрозуміло, дотримуючися норм літературної мови, за потреби звертається до словників [4 МОВ 3-3.1-7]
Створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема веб-сайту закладу загальної середньої освіти	Учень / учениця: - *створює* повідомлення для Інтернет-спілкування, дотримуючися норм етикету онлайнового спілкування (нетикету) [4 МОВ 3-3.2-1]; - *використовує* відповідні емотикони для вираження особистих емоцій [4 МОВ 3-3.2-2]; - *створює* документи для спілкування та поширення результатів діяльності, індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 МОВ 3-3.2-3]
Знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного	Учень / учениця: - *визначає*, чи відповідає створений текст меті, *перевіряє* грамотність написаного [4 МОВ 3-3.3-1]; - *удосконалює* власний письмовий текст, знаходить і виправляє помилки, редагує зміст тексту [4 МОВ 3-3.3-2]; - *обговорює* письмові роботи (власні й однокласників) у парі, малій групі, відзначає позитивні характеристики [4 МОВ 3-3.3-3]; - висловлює, за підтримки вчителя, поради щодо можливого вдосконалення тексту [4 МОВ 3-3.3-4]
Зміст *Комунікативна спрямованість процесу письма.* Адресат, мета, ситуація. Особливості сучасного письма: письмо від руки та за допомогою клавіатури.Словесні та графічні засоби (емотикони, піктограми, схеми, графіки, фото, карти тощо). Норми онлайнового спілкування (нетикет). *Графіка, орфографія та пунктуація.* Алфавіт. Орфограми, пунктограми, правила слововживання та словозміни (у межах вивченого). Словники як довідкове джерело зі слововживання та правопису (тлумачний, орфографічний). Редагування рукописного та електронного тексту. *Жанри писемного мовлення*. Оголошення, афіша, пам'ятка, інструкція, коментар у захищеній онлайновій спільноті, загадка, лічилка, казка, байка, вірш, оповідання, есе тощо як писемні висловлення. Типи тексту: опис, розповідь, роздум. Тема та підтеми. Заголовок і підзаголовки. План тексту. Абзац. Емотикон як засіб вираження реакції на допис у захищеній онлайновій спільноті.	
4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»	

1	2
Визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб	Учень / учениця: - *визначає* мету простого медіатексту (усна реклама, аудіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра), пояснює, кому він адресований [4 МОВ 4-1.4-1]; - *визначає* правдоподібність описаних подій і тверджень з медіатексту, виходячи з власного досвіду [4 МОВ 4-1.4-2]; - *визначає* роль елементів форми (голос, музичний супровід, фонові шуми, кольори, спецефекти тощо) для розуміння змісту [4 МОВ 4-1.4-3]; - *розрізняє* факти й судження в простому медіатексті, виокремлює цікаву для себе інформацію [4 МОВ 4-1.4-4]
Висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту	Учень / учениця: - *описує* враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 4-2.4-1]; - *висловлює власні погляди* на події, явища, предмети, цінності, представлені в простому медіатексті [4 МОВ 4-1.5-2]; - *оцінює* вплив на власне сприйняття окремих елементів медіатексту [4 МОВ 4-1.5-3]; - *пояснює*, чи змінилося під впливом медіатексту власне уявлення або думки про предмет повідомлення і як саме [4 МОВ 4-1.5-4] -
Обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів	Учень / учениця: - *створює* прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець тощо) самостійно та в групі [4 МОВ 4-1.7-1]; - *створює* прості візуальні медіапродукти (фото, листівка, комікс, книжечка, стіннівка, колаж тощо) самостійно та в групі, ураховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-2]; - *створює* прості аудіовізуальні медіатексти (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю) з допомогою вчителя / вчительки, враховує мету й аудиторію [4 МОВ 4-1.7-3]; - використовує різні форми презентації простих медіатекстів [4 МОВ 4-3.1-4]
Зміст *Уявлення про медіа, медіаграмотність.* Мета і цільова аудиторія. Зіставлення інформації з різних джерел. Правдива і неправдива інформація. Емоційно-ціннісне навантаження медіатекстів. *Візуальні медіа.* Паперова та електронна книжка. Інтернет-ресурси для дітей (зокрема сайти дитячих журналів). Засоби масової інформації: газета, журнал. Елементи форми (колір, фото, шрифт). *Аудіальні медіа*. Засоби масової інформації: радіо. Аудіокнижка, онлайн радіо. Засоби впливу на радіослухачів (інтонація, тембр, фононові шуми, музичний супровід). *Аудіовізуальні медіа*. Засоби масової інформації: телебачення. Видителевізійних програм (новинні, розважальні, ток-шоу, ігрові, спортивні, просвітницькі, дитячі). Мультфільм.	

Елементи форми (рухомі образи, звукові засоби).
Інтернет. Комп'ютерні ігри, розроблені за мотивами відомих дитячих книжок, фільмів тощо. Реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні.
Маніпуляція в медіа. Уявлення про маніпуляцію.

5. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»	
1	2
Аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками; використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання	Учень / учениця: - *з'ясовує будову слова*; *утворює* нові слова, *пояснює* роль закінчень, значення префіксів і суфіксів для правильного вживання слів усно та на письмі [4 МОВ 5-4.1-1]; - *перевіряє* орфограми доречним способом (за орфографічним словником; зміною форми слова або добором споріднених слів, за правилом) у процесі письма та пояснює свій вибір [4 МОВ 5-4.1-2]; - *удосконалює* свою вимову, зважаючи на фонетичні закономірності (збіг приголосних, кінцевий приголосний, наголошені та ненаголошені голосні тощо) [4 МОВ 5-4.1-3]; - *утворює* в процесі мовлення відповідні граматичні форми слів різних частин мови [4 МОВ 5-4.1-4]; - *вправно будує* речення, зважаючи на мету висловлювання [4 МОВ 5-4.1-5]; - поширює речення різними членами відповідно до комунікативної стратегії [4 МОВ 5-4.1-6]; - *доречно використовує* у власних висловленнях слова з переносним значенням, синоніми, антоніми, багатозначні слова й пояснює таке слововживання [4 МОВ 5-4.1-7]; - *обґрунтовує* пунктограми (у межах вивченого) для правильного оформлення висловлення на письмі [4 МОВ 5-4.1-8]
Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення	Учень / учениця: - *створює* ігри зі словами на основі запропонованих [2 МОВ 5-4.2-1]; - *творить* власні художні тексти (усмішки, вірші, казки, оповідання тощо) на основі відомих [2 МОВ 5-4.2-2]; - *експериментує і*з власними текстами, стилізує їх, наприклад, трансформуючи речення, додаючи епітети, порівняння тощо [2 МОВ 5-4.2-3]; - *розпізнає* уривок із власного тексту серед запропонованих уривків і пояснює характерні ознаки власного мовлення [2 МОВ 5-4.2-4]; - пояснює вплив власного мовлення на співрозмовника [2 МОВ 5-4.2-5]

Зміст

Звуковий аналіз слова. Голосні та приголосні звуки. Склад. Наголос. Голосні наголошені та ненаголошені. Приголосні тверді, м'які та пом'якшені; дзвінкі та глухі; подовжені. Орфоепічний словник як довідкове джерело норм літературної вимови. Чергування звуків (заміна наголошеного голосного звука ненаголошеним, глухого приголосного дзвінким, твердого приголосного м'яким або пом'якшеним), яке не впливає на зміну значення слова. Історичне чергування звуків (загальні уявлення).
Закономірності позначення звуків буквами. Позначення твердості та м'якості приголосних на письмі. Позначення звука [й] у різних позиціях. Позначення звуків, що чергуються, на письмі.

Орфограми, пов'язані з чергуванням звуків. Орфографічний словник як довідкове джерело щодо норм правопису.
Будова слова. Основа та закінчення. Значущі частини основи слова: префікс, корінь, суфікс. Спільнокореневі слова. Загальні уявлення про способи словотворення (без уведення термінів). Загальні уявлення про складні слова.
Лексичне значення слова. Уявлення про власне українські слова та слова, запозичені з інших мов. Слова однозначні і багатозначні. Переносне значення слова. Багатозначні слова і омоніми. Синоніми. Антоніми. Фразеологізми. Тлумачний і фразеологічний словники як довідкове джерело щодо лексичного значення слова та значення фразеологізму. Словник іншомовних слів.
Граматичне значення слова. Частини мови. Самостійні та службові частини мови. Граматичні значення самостійних частин мови. Іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник як самостійні частини мови. Роль службових частин мови в реченні. Прийменник як службова частини мови. Загальне уявлення про вигук.
Речення та словосполучення. Словосполучення та речення.Зв'язок слів у словосполученні. Члени речення як слова, що пов'язані граматичним зв'язком. Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення. Однорідні члени речення. Загальні уявлення про слова, що не є членами речення (звертання, вигук). Просте і складне речення (загальні уявлення). Види речення за метою висловлення. Роль розділових знаків у позначенні речення на письмі.

6. Змістова лінія «Театралізуємо»	
1	2
Описує емоційний стан персонажів, співпереживає	Учень / учениця: - *обговорює* враження від драматизації, зосереджуючи увагу на тому, як словесні і несловесні засоби доповнюють один одного для зображення емоційного стану персонажа, його намірів [4 МОВ 6-2.3-1]; - *добирає,* працюючи в групі, аудіосупровід до вистави серед запропонованих музичних фрагментів [4 МОВ 6-2.3-2]
Експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації)	Учень / учениця: - *створює,* працюючи в групі, п'єсу на основі відомого твору (інсценізована казка, казка, казка на новий лад тощо) [4 МОВ 6-2.7-1]; - *імпровізує,*використовуючи голос і мову тіла (міміку, жести, поставу, рухи) для виконання запропонованої/ обраної ролі , *надає варіанти* несловесних засобів (міміку, жести, поставу, рухи) і пояснює, чому обраний один із них [4 МОВ 6-2.7-2]
Пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлювання, записує їх, ураховуючи мету та адресата і дотримуючися норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює	Учень / учениця: - *передає своє враження* від побаченої вистави у письмових відгуках (наприклад, запис у щоденнику вражень або в класному альманасі) [4 МОВ 6 – 3.1-1]; - *створює,* працюючи в групі, фотозвіт для шкільної газети чи сайту про підготовку вистави або про виставу [4 МОВ 6-3.1-2] - *створює* в групі театральну програмку, запрошення [4 МОВ 6-3.1-3]

тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації	
Створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення	Учень / учениця: - *описує* характерні риси мовлення персонажа п’єси після перегляду вистави (повторювані слова, швидкість, гучність тощо) [4 МОВ 6-4.2-1]; - *установлює зв'язок* між характерними рисами мовлення персонажа п’єси та реакцією його співрозмовника [4 МОВ 6-4.2-2]

Зміст

Театр і література.
П’єса – літературний твір, призначений для театру.
Я – драматург (сценарист).
Персонажі п’єси. Головні персонажі.
Характери персонажів, вчинки персонажів.
Діалог між персонажами.
Ремарка, роль ремарок у п’єсі.
Драма і комедія.
Театр і гра.
Вистава. Неповторність вистави у часі.
Дійові особи та виконавці.
Словесні і несловесні засоби для створення образу персонажа на сцені.
Режисер.
Репетиція вистави.
Роль художника-декоратора, композитора у створенні вистави.
Декорації та театральний реквізит, театральний костюм, театральна афіша.
Тематична група слів «театр»: імпровізація, репліка, репертуар, драма, комедія, сценарист, драматург, фонограма, декоратор, гример, костюмер.

Мовно-літературна освітня галузь
Іншомовна освіта (англійська мова)

Пояснювальна записка

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями іншомовної освіти у початковій школі є:

• здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;

• розуміти на слух зміст автентичних текстів;

• читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;

• здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;

• адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;

• використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;

• критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;

• висловлювати свої думки, почуття та ставлення;

• ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;

обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;

• ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чию мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 3-го класу учні санаторної школи досягають рівня Pre-A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти».

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі змістові лінії: **«Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».**

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Мовно-літературна освітня галузь **Іншомовна освіта**	
«Сприймання на слух»	Передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально.
«Зорове сприймання»	Передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків.
«Усна взаємодія»	Спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи.
«Усне висловлювання»	Передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).
«Писемна взаємодія»	Забезпечує для учня здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу учням розвивати комунікативну компетентність.
«Писемне висловлювання»	Учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації.
«Онлайн взаємодія»	Оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання) Рівень А1
1	**2**
1. Змістова лінія «Сприймання на слух»	
Визначає в усному повідомленні інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	Учень / учениця: - *розпізнає* основний зміст усного повідомлення у знайомій ситуації [4 ІНО 1-1.1-1]; - *виконує* вказівки, *розуміє* інформацію щодо розташування предметів тощо [4 ІНО 1-1.1-2]; - *розпізнає* значення кількісних і порядкових числівників (ціна, дата, час) в усних оголошеннях [4 ІНО 1-1.1-3]
Розуміє зміст усного висловлення у знайомому повсякденному контексті	Учень / учениця: - *розуміє* конкретну інформацію у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке [4 ІНО 1-1.2-1]; - *здогадується* про значення слів із контексту усного повідомлення [4 ІНО 1-1.2-2]
2. Змістова лінія «Зорове сприймання»	

Розпізнає знайомі імена/ назви, слова та елементарні фрази в коротких, простих текстах	Учень / учениця: - *розпізнає* знайомі слова і прості фрази [4 ІНО 2-2.1-1]; - *здогадується* про основний зміст прочитаного, якщо він супроводжуються малюнком або символом [4 ІНО 2-2.1-2]
Визначає в тексті інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	Учень / учениця: - *знаходить і розуміє* базову інформацію в коротких простих текстах [4 ІНО 2-2.2-1]; - *виявляє* конкретну інформацію в коротких простих текстах відповідно до окресленого завдання [4 ІНО 2-2.2-2]
3. Змістова лінія «Усна взаємодія»	
Спілкується на добре знайомі теми, реагує на прості твердження щодо задоволення нагальних потреб та висловлює ці потреби	Учень / учениця: - *ставить і відповідає* на прості запитання, які стосуються знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-1]; - *ініціює* і вербально *реагує* на прості твердження щодо нагальних потреб і знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-2]; - *бере* участь у розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа) [4 ІНО 3-3.1-3]
4. Змістова лінія «Усне висловлювання»	
Розповідає про людей, навколишній світ та побут простими, окремими фразами та висловлює своє ставлення	Учень / учениця: - *описує* прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [4 ІНО 4-3.2-1]; - *описує* свої емоції та емоції співрозмовника [4 ІНО 4-3.2-2]
5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»	
Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі, використовуючи прості слова, короткі речення та сталі вирази	Учень / учениця: - *використовує* прості слова, короткі речення та сталі вирази *для написання* коротких простих повідомлень (наприклад, СМС) друзям, надаючи їм інформацію або запитуючи про щось [4 ІНО 5-3.3-1]; - *запитує* (письмово) друзів елементарну особисту інформацію [4 ІНО 5-3.3-2]; - *пише* короткі прості листи та листівки-вітання [4 ІНО 5-3.3-3]
6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»	
Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи прості слова та вирази	Учень / учениця: - *використовує* прості слова, сталі вирази для опису предметів та явищ, із якими стикається у повсякденному житті [4 ІНО 6-3.4-1]; - *пише* прості фрази та речення про себе та інших [4 ІНО 6-3.4-2]
7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»	

Створює в режимі реального часу прості повідомлення за допомогою кількох коротких речень	Учень / учениця: - *обмінюється* елементарними письмовими повідомленнями, наприклад, про побут, сім'ю, улюблені заняття та вподобання, використовуючи допоміжні засоби [4 ІНО 7-3.5-1]; - *створює* елементарні онлайн дописи, *використовує* прості форми медіатекстів [4 ІНО 7-3.5-2]; - *оформлює* під наглядом дорослих заявки онлайн, надаючи основну інформацію про себе (наприклад, ім'я, електронну адресу або номер телефону) [4 ІНО 7-3.5-3]

Зміст

Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон:

Я, моя родина і друзі
- члени родини
- числа до 100
- вік старших членів родини
- місце проживання
- щоденні обов'язки
- населені пункти

Відпочинок і дозвілля
- захоплення розваги
- спорт
- улюблені дитячі герої
- крамниці і покупки

Людина
- зовнішність людини
- професії
- гігієна
- стан здоров'я

Помешкання
- види помешкань
- дім
- квартира
- моя кімната
- меблі

Харчування
- посуд
- назви продуктів харчування

Природа та навколишнє середовище України і країн виучуваної мови
- погода та вибір одягу
- довкілля
- природні явища.

Подорож Україною та країнами виучуваної мови
- поїздка на канікулах
- види транспорту
- назви столиць, населених пунктів.

Свята і традиції України та країн виучуваної мови
- місяці
- місце, дата, час проведення
- свята, події

- святкування в кафе.

Школа

- навчальні предмети
- розклад
- улюблений предмет
- шкільні події

Мовленнєві функції:

- привітатися
- попрощатися
- попросити вибачення
- подякувати
- представити себе/ когось
- називати/ описувати когось/ щось
- ставити запитання і відповідати на них
- розуміти та виконувати прості вказівки/ інструкції/ команди
- розуміти прості інформаційні знаки
- вітати зі святом
- висловлювати вподобання
- виражати настрій

Мовний інвентар

Мовний інвентар (лексика та граматика) орієнтовний і дібраний відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не розглядаємо як окремі лексичні або граматичні теми, а вивчаємо в контексті тематики ситуативного спілкування. Граматичний матеріал подано здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка.

Математична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітня програма з математики спрямована на формування в учнів математичної компетентності, реалізацію мети та загальних цілей освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової освіти (далі Стандарт).

Метою математичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є розвиток математичного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математичні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** математичної освітньої галузі у початковій школі є:

• формування здатності розпізнавати серед повсякденних проблем ті, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів та способів;

• розвиток уміння здійснювати дослідження, аналіз, планування послідовності дій для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач;

• формування та розвиток усвідомлених обчислювальних навичок;

• вироблення вміння описувати побачене, почуте, прочитане за допомогою простих математичних моделей;

• формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінювання, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору;

• набування досвіду дослідження просторових відношень, форм об'єктів навколишнього світу, конструювання площинних та об'ємних геометричних фігур;

• розвиток уміння сприймати, перетворювати та оцінювати здобуту інформацію, використовуючи різні джерела, зокрема й засоби інформаційно- комунікаційних технологій.

У початковому курсі математичної освіти, відповідно до окресленої мети і сформульованих завдань, визначено такі ***змістові лінії***. «Лічба», «Числа. Дії з числами», «Вимірювання величин», «Просторові відношення. Геометричні фігури», «Робота з даними».

Коротка характеристика
Математична освітня галузь
Здійснюється формування поняття числа, насамперед, розуміння учнями принципу утворення різних видів чисел (натуральних одноцифрових, натуральних багатоцифрових, дробових тощо) та способів виконання дій з цими числами порівняння, додавання, віднімання, множення та ділення. Розгортається робота з дослідження законів і властивостей, способів виконання арифметичних дій під час розв'язання повсякденних проблем математичного змісту, зокрема й сюжетних задач.
Учні вчаться вимірювати величини довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму) за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів, оперувати грошима. Виконують перетворення, порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел, розв'язують повсякденні проблеми математичного змісту, в тому числі й сюжетні задачі, використовуючи різні одиниці вимірювання величин.
Дослідження просторових відношень та геометричних фігур різних форм, конструювання площинних та об'ємних фігур з підручного матеріалу, створення макетів реальних та уявних об'єктів різних конструкцій, виконання простих завдань, описаних у математичних текстах, в т.ч. й сюжетних задачах геометричного змісту.
Роботи з різного виду простими математичними моделями, оскільки вони так чи інакше допомагають виділити, впорядкувати, проаналізувати та зафіксувати дані.

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
1. Змістова лінія «Лічба»	
Розпізнає серед життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/ форм об'єктів навколишнього світу	Учень / учениця: - *відтворює* в різних видах діяльності ймовірні та фактичні результати лічби об'єктів, що їх оточують [4 МАО 1-1.1-1]; - *уживає* в мовленні кількісні та порядкові числівники [4 МАО 1-1.1-2]
Встановлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	Учень / учениця: - *лічить* у межах мільйона в прямому і зворотному порядку [4 МАО 1-4.2-1]; - *лічить* у межах мільйона від будь-якого числа до вказаного [4 МАО 1-4.2-2]; - *лічить* тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона [4 МАО 1-4.2-3]
Визначає істотні, спільні і відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою	Учень / учениця: - *упорядковує* та *узагальнює* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 МАО 1-4.1-1]; - *порівнює та класифікує* об'єкти навколишнього світу за однією або декількома ознаками [4 МАО 1-4.1-2]; - *визначає* істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів [4 МАО 1-4.1-3]; - *продовжує* послідовності та знаходить пропущені члени [4 МАО 1-4, 1-4]; - *описує* зв'язок між сусідніми членами послідовності або між членом та його номером [4 МАО 1-4.1-5]
Зміст Лічильні одиниці – тисяча, десять тисяч, сто тисяч. Лічба тисячами, десятками тисяч, сотнями тисяч у межах мільйона. Лічба в прямому та зворотному порядку в межах мільйона, лічба в межах числового проміжку (від будь-якого числа до вказаного) в прямому та зворотному порядку. Істотні, спільні та відмінні ознаки об'єктів. Порівняння, упорядкування, узагальнення та класифікація об'єктів за суттєвою ознакою. Відтворення та зіставлення ймовірних та фактичних результатів лічби.	
2. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»	
1	2

Встановлює кількість об’єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та упорядковує	Учень / учениця: - *читає і записує* багатоцифрові числа в межах мільйона [4 МАО 2-4.2-1]; - *утворює* багатоцифрові числа різними способами [4 МАО 2-4.2-2]; - *класифікує* багатоцифрові числа за кількістю цифр у їх записі [4 МАО 2-4.2-3]; - *встановлює* позиційне значення цифри в записі багатоцифрового числа [4 МАО 2-4.2-4]; - *визначає* загальну кількість одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у числі [4 МАО 2-4.2-5]; - *записує* багатоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків [4 МАО 2-4.2-6]; - *порівнює* багатоцифрові числа різними способами [4 МАО 2-4.2-7]; - *встановлює* відношення рівності та нерівності між числовими виразами [4 МАО 2-4.2-8]; - *читає і записує* дроби [4 МАО 2-4.2-9]; - *тлумачить* дріб як одну або кілька рівних частин цілого, *пояснює* суть понять «чисельник» і «знаменник» [4 МАО 2-4.2-10]; - *порівнює* дроби з однаковими знаменниками [4 МАО 2-4.2-11]
Обчислює усно й письмово у різних життєвих ситуаціях	Учень / учениця: - *виконує* усно та письмово обчислення в межах мільйона в навчальних і життєвих ситуаціях [4 МАО 2-4.3-1]; - *встановлює* взаємозв’язки між арифметичними діями додавання і віднімання, множення і ділення [4 МАО 2-4.3-2]; - *знаходить* значення числового виразу [4 МАО 2-4.3-3]; - *знаходить* дріб від числа та число за величиною його дробу [4 МАО 2-4.3-4]
Використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної дії для розв’язання проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень	Учень / учениця: - *обґрунтовує,* як зміна одного з компонентів впливає на результат арифметичної дії [4 МАО 2-4.8-1]; - *читає і записує* математичні твердження, використовуючи буквену символіку [4 МАО 2-4.8-2]; - *обчислює* вирази зі змінною (змінними) при заданому її (їх) числовому значенні [4 МАО 2-4.8-3]; - *розв’язує* рівняння з однією змінною, у яких один компонент чи права частина є числовим виразом [4 МАО 2-4.8-4]; - *добирає із запропонованих* таке значення змінної, яке задовольняє нерівність [4 МАО 2-4.8-5]; - *перевіряє,* чи є дане число розв’язком нерівності з однією змінною [4 МАО 2-4.8-6]
Використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв’язання проблемної ситуації	Учень / учениця: - *аналізує* проблемну ситуацію з огляду на можливість використання відомих засобів добору даних [4 МАО 2-3.1-1] - *добирає* числові дані, необхідні й достатні для розв’язання проблемної ситуації [4 МАО 2-3.1-2]

Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	Учень / учениця: - *представляє* проблемну ситуацію різними способами [4 МАО 2-2.1-1]; - *обирає* спосіб представлення інформації (схема, таблиця, схематичний рисунок) [4 МАО 2-2.1-2]
Прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду	Учень / учениця: - *прогнозує* очікуваний результат розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 2-1.3-1]; - *визначає способи* підтвердження або спростовування прогнозу [4 МАО 2-1.3-2] - *відкидає* явно некоректні способи прогнозування [4 МАО 2-1.3-3]
Обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації	Учень / учениця: - *планує* розв'язування проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-1]; - *використовує* різні стратегії розв'язування проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-2] - *обґрунтовує* вибір дій для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 2-2.2-3]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами	Учень / учениця: - *аналізує* проблемну ситуацію з огляду на достатність чи надлишковість наявних даних [4 МАО 2-2.3-1]; - *добирає* числові дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації, використовуючи відомі засоби [4 МАО 2-2.3-2]
Перевіряє правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки	Учень / учениця: - *перевіряє* правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами [4 МАО 2-3.4-1]; - *знаходить* помилки в математичних обчисленнях, *усуває* їх, виконуючи необхідні дії [4 МАО 2-3.4-2]
Зіставляє одержаний результат із прогнозованим	Учень / учениця: - *порівнює різні способи* розв'язання проблемної ситуації, які підтверджують або спростовують прогноз, обирає найефективніший [4 МАО 2-3.3-1]; - *зіставляє* одержаний результат із прогнозованим [4 МАО 2-3.3-2]

Зміст

Натуральні багатоцифрові числа. Утворення багатоцифрових чисел (принципи порозрядності та позиційності).
Читання і запис багатоцифрових чисел у межах мільйона.
Позиційне значення цифр у запису багатоцифрового числа.
Запис багатоцифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків.
Визначення загальної кількості одиниць, десятків, сотень, одиниць тисяч, десятків тисяч, сотень тисяч у багатоцифровому числі.
Порівняння багатоцифрових чисел.
Числові послідовності.
Арифметичні дії додавання і віднімання багатоцифрових чисел.

Взаємозв’язок між арифметичними діями додавання і віднімання.
Залежність результатів арифметичних дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів.
Прийоми виконання арифметичних дій додавання і віднімання.
Закони додавання та властивості віднімання.
Множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове, багатоцифрове числа.
Взаємозв’язок між арифметичними діями множення і ділення.
Залежність результатів арифметичних дій множення і ділення від зміни одного з компонентів.
Прийоми виконання арифметичних дій множення і ділення. Ділення з остачею. Властивість остачі.
Закони множення (переставний, сполучний, розподільний) та властивості ділення. Властивості множення і ділення на 1, 10, 100; множення на 0, нуля на число; ділення нуля на число, ділення числа на рівне йому число.
Різницеве та кратне порівняння.
Числові та буквені вирази, рівності та нерівності.
Обчислення числових виразів, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками.
Обчислення виразів зі змінною (змінними) при заданому її (їх) числовому значенні.
Розв’язування рівнянь з однією змінною, у яких один компонент або права частина рівняння є числовим виразом.
Нерівності зі змінною.
Звичайні дроби. Утворення звичайного дробу. Читання і запис дробів. Чисельник і знаменник дробу.
Порівняння та впорядкування дробів з однаковими знаменниками.
Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за значенням його дробу.
Життєві ситуації, які розв’язуються математичним шляхом, тексти математичного змісту, сюжетні задачі, їх розв’язання різними способами з опорою на прості математичні моделі. Перевірка правильності розв’язання проблемної ситуації різними способами.
Імовірний та фактичний результат обчислень. Помилки в обчисленнях. Способи усунення помилок.

3. Змістова лінія «Вимірювання величин»	
1	2
Визначає спільну властивість об’єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння	Учень / учениця: - *використовує* різні мірки для вимірювання величин довжини, маси, температури, часу, місткості, вартості [4 МАО 3-4.7-1]; - *записує* результати вимірювання величин у міліметрах (мм), сантиметрах (см), дециметрах (дм), метрах (м), кілометрах (км); грамах (г), кілограмах (кг), центнерах (ц), тоннах (т); градусах Цельсія (C^o), секундах (с), хвилинах (хв), годинах (год), добах, тижнях, місяцях, роках, століттях, тисячоліттях, літрах (л), копійках (к.), гривнях (грн), використовуючи одиниці вимірювання та співвідношення між ними [4 МАО 3-4.7-2]; - *перетворює* одні одиниці величин в інші [4 МАО 3-4.7-3]
Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов’язані між собою	Учень / учениця: - *користується* годинником і календарем для відстеження та планування подій свого життя [4 МАО 3-1.2-1]; - *оперує* грошима в ситуації купівлі-продажу [4 МАО 3-1.2-2]; - *знаходить* швидкість, час, шлях, застосовуючи відповідні формули, під час розв’язуванні практично зорієнтованих задач [4 МАО 3-1.2-3]; - *обчислює* периметр многокутника та площу прямокутника відомими способами [4 МАО 3-1.2-4];

	- *знаходить* довжину однієї сторони прямокутника: за відомими периметром та іншою стороною; за відомими площею та іншою стороною [4 МАО 3-1.2-5]; - *порівнює* іменовані числа, подані в одиницях довжини, маси, місткості (об'єму), часу, температури, вартості [4 МАО 3-1.2-6]; - *перетворює* іменовані числа, виражені в одиницях двох найменувань [4 МАО 3-1.2-7]; - *застосовує* співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування практично зорієнтованих задач [4 МАО 3-1.2-8]; - *виконує* додавання і віднімання іменованих чисел, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини маси, вартості і часу [4 МАО 3-1.2-9]

Зміст

Вимірювання величин (довжини, маси, температури, часу, місткості (об'єму), вартості, швидкості, площі) за допомогою підручних засобів та вимірювальних приладів. Одиниці вимірювання величин та співвідношення між ними. Запис результатів вимірювання величин.

Довжина. Одиниці вимірювання довжини: мм, см, дм, м, км. Співвідношення між одиницями вимірювання довжини.

Місткість (об'єм). Одиниця вимірювання місткості (об'єму): л. Співвідношення між одиницями вимірювання місткості (об'єму).

Маса. Одиниці вимірювання маси: г, кг, ц, т. Співвідношення між одиницями вимірювання маси.

Площа. Одиниці вимірювання площі: мм^2, см^2, дм^2, м^2, а (сотка), га, км^2. Співвідношення між одиницями вимірювання площі.

Час. Основні одиниці вимірювання часу: с, хв, год, доба. Співвідношення між ними. Електронний та механічний годинники. Визначення часу за годинником за 12-годинною та 24-годинною системами. Визначення часу з точністю до хвилини. Використання годинника і календаря для відстежування та планування подій свого життя. Визначення тривалості події, початку та її закінчення.

Гроші. Операції з грошима. Одиниці вартості: копійка (к.), гривня (грн). Різниця між поняттями копійки та монети. Розрахунок вартості, поняття решти, скільки не вистачає, розмін грошей на дрібніші, обмін валюти тощо (фінансові задачі).

Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості ($\frac{км}{год}, \frac{м}{с}$ та ін.).

Залежність між швидкістю тіла, часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення. Практично зорієнтовані задачі на зустрічний рух, рух у протилежних напрямках та рух в одному напрямку.

Іменовані числа.-Перехід від одних одиниць вимірювання до інших. Порівняння, додавання і віднімання іменованих чисел. Множення і ділення іменованих чисел на одноцифрове число.

Розв'язання прямих та обернених задач різних типів, які виникають із повсякденних життєвих ситуацій, що містять групи пов'язаних між собою величин (на пропорційне відношення, пропорційне ділення; на знаходження невідомих за двома різницями, на спільну роботу та ін.).

Обчислення периметра многокутника та площі прямокутника різними (відомими) способами.

Використання означень прямокутника, квадрата та властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування прямих та обернених сюжетних задач практичного спрямування.

4. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»

1	2
Орієнтується на площині і в просторі, рухається за	Учень / учениця: - *описує і складає* маршрути для подорожей, використовуючи

визначеним маршрутом; планує маршрути пересування	відповідну математичну лексику, знаки, які пов'язані з напрямом і поворотом [4 МАО 4-4.4-1]; - *переміщується* (реально і віртуально) визначеним маршрутом [4 МАО 4-4.4-2]
Розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми	Учень / учениця: - *розпізнає* і класифікує за істотними ознаками геометричні фігури, прямі й непрямі кути [4 МАО 4-4.5-1]; - *розпізнає* геометричні фігури, визначає їх елементи [4 МАО 4-4.5-2]; - *визначає* знайомі геометричні фігури у фігурах складної конфігурації, на предметах навколишнього середовища, малюнках [4 МАО 4-4.5-3]; - *класифікує та порівнює* геометричні фігури (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо) [4 МАО 4-4.5-4]
Створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами	Учень / учениця: - *моделює* геометричні фігури із підручного матеріалу [4 МАО 4-4.6-1]; - *будує* площинні фігури (трикутник, прямокутник, коло) за заданими розмірами [4 МАО 4-4.6-2]; - *створює* різні конструкції, поєднуючи між собою площинні та об'ємні фігури [4 МАО 4-4.6-3]
Зміст Опис та складання маршрутів для подорожей, які пов'язані з напрямом і поворотом. Елементи кола та круга: центр, радіус, діаметр. Властивості діаметра. Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі. Істотні ознаки геометричних фігур (трикутник, прямокутник, багатокутник, коло і круг; куб, піраміда, паралелепіпед, куля, конус, циліндр). Класифікація та порівняння геометричних фігур (за формою, розміром, площею, периметром, іншими ознаками тощо). Створення різних конструкцій із геометричних фігур. Побудова площинних фігур заданих розмірів.	
5. Змістова лінія «Робота з даними»	
1	2
Аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою	Учень / учениця: - *читає, знаходить, аналізує, порівнює* інформацію, подану в таблицях, графіках, на схемах, діаграмах [4 МАО 5-1.2-1]; - *описує* проблемні життєві ситуації, які ґрунтуються на конкретних даних, за допомогою групи величин, пов'язаних між собою [4 МАО 5-1.2-2]
Перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок	Учень / учениця: - *представляє* дані за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм [4 МАО 5-2.1-1]; - *використовує* на практичному рівні різні способи подання конкретних даних [4 МАО 5-2.1-2]
Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної	Учень / учениця: - *добирає* дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 5-2.3-1]; - *обґрунтовує* вибір дій із даними для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 5-2.3-2];

ситуації; розв’язує проблемну ситуацію різними способами	- *розв’язує* різними способами проблемну ситуацію, використовуючи наявні дані [4 МАО 5-2.3-3]
Досліджує різні шляхи розв’язання проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв’язання	Учень / учениця: - *досліджує* різні шляхи розв’язування проблемної ситуації, спираючись на наявні дані [4 МАО 5-3.2-1]; - *обирає* раціональний шлях розв’язання проблемної ситуації з огляду на наявні дані [4 МАО 5-3.2-2]
Зміст Зчитування даних з таблиць, схем, діаграм. Використання інформації, яка представлена у різних формах, для відповіді на запитання, які виходять за межі безпосереднього зчитування даних. Представлення даних за допомогою таблиць, схем, стовпчикових та кругових діаграм. Дослідження різних шляхів розв’язування проблемної ситуації та добір доцільного.	

Природнича освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями природничої освітньої галузі у початковій школі є:

• виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;

• формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до природоохоронних акцій;

• розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);

• поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа - жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі змістові лінії: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Природнича освітня галузь	
«Я пізнаю природу»	Спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання про навколишній світ.
«Я у природі»	Передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.
«Я в рукотворному світі»	Спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв'язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проектів.

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язковий результат навчання	Очікувані результати
1	**2**
1. Змістова лінія «Я пізнаю природу»	
Обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом	**Учень / учениця:** - ставить запитання [4 ПРО 1-1.1-1]; - пояснює, чому обрав / -ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; - окреслює проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]

Визначає мету спостережень/ досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/ досліджень	**Учень / учениця:** - пояснює, навіщо він / вона виконує спостереження або дослід природничого змісту [4 ПРО 1-1.2-1]; - прогнозує результат спостереження / досліду [4 ПРО 1-1. 2-2]; - порівнює здобутий результат із припущенням [4 ПРО 1-1.2-3]; - висуває власні гіпотези [4 ПРО 1-1.2-4]
Визначає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту; обирає необхідні умови дослідження	**Учень / учениця:** - складає план дослідження [4 ПРО 1-1.3-1]; - планує самостійне спостереження/ експеримент [4 ПРО 1-1.3-2]; - пояснює, навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; - добирає відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.3-4]
Проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі	**Учень / учениця:** - проводить дослідження за природним об'єктом / явищем, описує його перебіг [4 ПРО 1-1.4-1]; - застосовує відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.4-2]; - виготовляє моделі для досліджень [4 ПРО 1-1.4-3]; - спостерігає за об'єктами досліджень [4 ПРО 1-1.4-4]; - спостерігає за погодою [4 ПРО 1-1.4-5]; - досліджує воду, її три стани, властивості: температуру плавлення льоду та кипіння води [4 ПРО 1-1.4-6]; - досліджує воду як розчинник [4 ПРО 1-1.4-7]; - розрізняє розчинні й нерозчинні у воді речовини [4 ПРО 1-1.4-8]; - досліджує ґрунт своєї місцевості, його склад (воду, пісок, глину тощо) [4 ПРО 1-1.4-9]; - досліджує умови розвитку рослин [4 ПРО 1-1.4-10]; - розмножує рослини насінням, живцями, бульбами, листками [4 ПРО 1-1.4-11]; - спостерігає за рослинами і тваринами [4 ПРО 1-1.4-12]; - спостерігає за зоряним небом [4 ПРО 1-1.4-13]
Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно	**Учень / учениця:** - описує властивості об'єктів дослідження [4 ПРО 1-1.5-1]; - встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи [4 ПРО 1-1.5-2]; - з'ясовує, за яких умов відбуваються зміни [4 ПРО 1-1.5-3]; - узагальнює результати досліджень [4 ПРО 1-1.5-4]; - робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1-1.5-5]; - переконує у правильності здобутих результатів і зроблених висновків [4 ПРО 1-1.5-6]
Визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність	**Учень / учениця:** - аналізує умови та послідовність кроків, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1-1.6-1]; - порівнює різні методи дослідження [4 ПРО 1-1.6-2]; - виявляє причини невдач і пропонує шляхи їх виправлення [4 ПРО

дій під час дослідження	1-1.6-3]; - оцінює чинники, які привели до успіху [4 ПРО 1-1.6-4]; - дотримується правил безпеки під час проведення спостережень та дослідів [4 ПРО 1-1.6-5]
Знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні прилади і пристрої для пошуку інформації	**Учень / учениця:** - правильно використовує пристрої для пошуку і здобуття інформації природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-1]; - самостійно добирає та поширює необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2]; - порівнює інформацію природничого змісту з відомих їй / йому та запропонованих джерел [4 ПРО 1-2.1-3]; - перевіряє достовірність інформації природничого змісту[4 ПРО 1-2.1-4]
Представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо	**Учень / учениця:** - застосовує предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1]; - готує повідомлення / презентації і представляє їх [4 ПРО 1-2.2-2]
Пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне	**Учень/ учениця:** - орієнтується на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1]; - визначає сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2]; - читає (тлумачить) план і карту [4 ПРО 1-4.1-3]; - пояснює користь рослин, тварин для власного життя [4 ПРО 1-4.1-4]; - пояснює можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні рослини) та грибів (отруйні гриби) [4 ПРО 1-4.1-5]; - визначає загрози таких природних явищ, як гроза, ураган, паводок, пожежа [4 ПРО 1-4.1-6]; - пояснює, як діяти в разі загрози урагану, паводку, пожежі тощо [4 ПРО 1-4.1-7]; - аналізує запропонований раціон харчування (або складає власний раціон здорового харчування) [4 ПРО 1-4.1-8]; - визначає склад продуктів за написами на упаковках [4 ПРО 1-4.1-9]; - висловлює судження про корисність / шкідливість продуктів залежно від їхнього складу [4 ПРО 1-4.1-10]
Визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень	**Учень / учениця:** - формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1]; - знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2]; - добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]
Класифікує об'єкти навколишнього світу за	**Учень / учениця:** - порівнює природні об'єкти за розміром, масою, кількістю тощо [4

кількома ознаками та властивостями	ПРО 1-4.3-1]; - визначає ознаки живого у рослин, тварин і грибів [4 ПРО 1-4.3-2]; - розрізняє трав'янисті рослини, кущі, дерева; культурні та дикорослі рослини [4 ПРО 1-4.3-3]; - розпізнає червів, комах, павуків, риб, земноводних, плазунів, птахів, звірів (ссавців) [4 ПРО 1-4.3-4]; - розрізняє рослиноїдних, м'ясоїдних, всеїдних тварин; свійських і диких тварин [4 ПРО 1-4.3-5]; - розпізнає отруйні та їстівні гриби своєї місцевості [4 ПРО 1-4.3-6]; - розрізняє основні системи органів людини: опорно-рухову, травну, дихальну, серцево-судинну, органи чуття, кров, шкіру [4 ПРО 1-4.1-7]; - пояснює значення загартування [4 ПРО 1-4.3-8]; - розрізняє окремі органи людини та пояснює їх значення [4 ПРО 1-4.3-9]
Зміст Явища природи. Причиново-наслідкові зв'язки у природі. Прилади для вимірювання лінійних розмірів тіл, маси, часу, температури. Одиниці довжини, площі, об'єму, маси, часу, температури. Спостереження і досліди – методи дослідження природи. Повітря, його властивості. Рух повітря. Окремі рослини і тварини. Вплив довкілля на організм рослин і тварин. Масштаб. Орієнтування на місцевості. Компас. Сузір'я. Місяць – супутник Землі. Планети Сонячної системи. Галактика. Чумацький шлях. Зміна дня і ночі. Причини зміни пір року. Форма і розміри Землі. Горизонт. Організм людини. Здоровий спосіб життя. Охорона здоров'я. Складники здорового харчування: продукти тваринного і рослинного походження, сіль, цукор.	
2. Змістова лінія «Я у природі»	
1	**2**
Діє в навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи	Учень / учениця: - відповідально діє в природі [4 ПРО 2-3.1-1]; - визначає важливість того, що вивчає про довкілля [4 ПРО 2-3.1-2]; - висловлює свою думку стосовно того, що вивчає про довкілля, обґрунтовує її [4 ПРО 2-3.1-3]; - пояснює взаємозв'язки між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 2-3.1-4]
Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	Учень / учениця: - розрізняє джерела енергії (відновлювані й невідновлювані) [4 ПРО 2-3.2-1]; - пояснює корисність застосування відновлюваних джерел енергії [4 ПРО 2-3.2-2]; - складає правила поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-3]; - дотримується правил поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-4]
Визначає приблизні витрати природних ресурсів, що	Учень / учениця: - встановлює за показаннями лічильників витрати води, газу, електроенергії родиною за місяць [4 ПРО 2-3.4-1];

використовуються в родині, шляхи їх зменшення	- пропонує власні шляхи зменшення витрат природних ресурсів [4 ПРО 2-3.4-2]; - сортує сміття на паперове, пластикове тощо і пояснює, навіщо це робить [4 ПРО 2-3.4-3]

Зміст

Тіла і речовини. Різноманіття речовин у довкіллі.
Поширення води у природі, значення її для живих організмів. Колообіг води у природі.
Значення повітря для рослин, тварин і людини. Джерела забруднення повітря. Способи охорони чистоти повітря.
Корисні копалини (вугілля, нафта, газ, торф) та їхнє використання.
Відновлювані джерела енергії (Сонце, вітер і вода) та їхнє використання.
Організми ґрунтів. Роль живих організмів в утворенні ґрунту. Значення ґрунту для рослин і тварин.
Єдність світу живої і неживої природи, людина – частина природи.
Людина в природі. Значення природи в житті людини.
Охорона рослинного і тваринного світу. Природоохоронні території рідного краю.
Економне використання води, електрики, газу в побуті.

3. Змістова лінія «Я у рукотворному світі»

1	**2**
Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	Учень / учениця: - пояснює, що не всі матеріали, створені людиною, корисні для довкілля [4 ПРО 3-3.2-1] - використовує матеріали (пластмасу, гуму, скло, метал, папір) відповідно до їхніх властивостей [4 ПРО 3-3.2-2]
Пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу	Учень / учениця: - розповідає про винаходи та винахідників, пояснює вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля [4 ПРО 3-3.3-1]
Пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми	Учень / учениця: - пропонує та обґрунтовує власну ідею розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-1]; - перевіряє свою ідею різними способами [4 ПРО 3-4.4-2]; - використовує матеріали повторно (пластмасу, гуму, скло, метал, папір), пропонуючи власний спосіб розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-3]; - аргументує доцільність повторного використання матеріалів [4 ПРО 3-4.4-4]

Зміст

Людина і природа. Значення природи в житті людини.
Охорона довкілля від забруднення. Охорона земних надр.
Використання винаходів і відкриттів.
Доцільність повторного використання матеріалів.
Механізми та інструменти.

Технологічна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

• залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;

• формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;

• формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;

• створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими змістовими лініями: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Технологічна освітня галузь	
«Технічна творчість і техніка»	Спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.
«Світ технологій»	Має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі.
«Світ ремесел»	Має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як культурної спадщини українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.
«Побут»	Має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	**2**
1. Змістова лінія «Технічна творчість та техніка»	
Самостійно добирає матеріали та технології для виготовлення виробу	Учень / учениця: - розпізнає конструкційні матеріали візуально та на дотик [4 ТЕО 1-1.3-1]; - самостійно добирає конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [4 ТЕО 1-1.3-2]; - самостійно добирає конструкційні матеріали для виготовлення виробу (за зразком та за власним задумом), зіставляючи їх властивості: папір, пластилін, полімерна глина чи солене тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали [4 ТЕО 1-1.3-3]
Обирає об'єкт праці та прогнозує кінцевий результат власної діяльності; самостійно планує послідовність технологічних операцій під час виготовлення виробу	Учень / учениця: - задумує об'єкт праці для виготовлення [4 ТЕО 1-1.1-1]; - прогнозує результат власної діяльності [4 ТЕО 1-1.1-2]; - планує послідовність технологічних операцій із використанням технологічних карт [4 ТЕО 1-1.1-3]; - самостійно виконує знайомі технологічні операції з конструкційними матеріалами (використання паперу, ниток, тканини, природного матеріалу, пластиліну, пласких матеріалів; склеювання, складання, зв'язування тощо) [4 ТЕО 1-1.1-4]; - аргументує вибір моделі, яку він/вона сконструював/ла, спираючись на запитання дорослих [4 ТЕО 1-1.1-5]
Моделює, конструює та виготовляє виріб з готових елементів; виготовляє та оздоблює виріб відомими технологіями	Учень / учениця: - конструює виріб із рухомими частинами, використовуючи готові до складання елементи та деталі [4 ТЕО 1-1.4-1]; - порівнює старі та сучасні моделі різних технічних пристроїв і конструює моделі майбутнього [4 ТЕО 1-1.4-2]; - створює задані форми з використанням всіх семи танів Танграму [4 ТЕО 1-1.4-3]; - самостійно виготовляє та оздоблює виріб знайомими технологіями [4 ТЕО 1-1.4-4]; - створює та оздоблює виріб, дотримуючись логічної послідовності, за зразком чи власним задумом із різних конструкційних матеріалів та повторно використовуючи матеріали [4 ТЕО1-1.4-5]; - самостійно створює виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом із використанням паперу, картону, ниток, природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [4 ТЕО 1-1.4-6]; - ріже ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) нитки, папір, картон [4 ТЕО 1-1.4-7];

	- розміщує елементи виробу на площині [4 ТЕО 1-1.4-8]; - пояснює послідовність дій та дотримується її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів [4 ТЕО 1-1.4-9]; - аргументує послідовність та доцільність виготовленого виробу [4 ТЕО 1-1.4-10]; - оздоблює виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [4.ТЕО 1-1.4-11]

Зміст

Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.
Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.
Планування виготовлення виробу.
Дотримання графічних зображень, схем під час моделювання, конструювання та виготовлення об'ємних виробів із готових елементів (коробки, упаковки, самостійно створені об'ємні деталі).
Оздоблення виготовлених виробів відомими техніками та матеріалами бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо за власним задумом.
Макетування виробів з деталей конструктора.
Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону.
Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей.
Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми. Способи кріплення елементів.
Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто).
Вироби об'ємної форми. Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми (рельєф, барельєф) із пластичних матеріалів за власним задумом; об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Макетування.
Види та властивості тканин. Використання тканин. Прийоми різання тканини та особливості її з'єднання з папером.
Використання у роботі тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).
Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.
Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.
Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».
Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.
Об'єкти праці: виготовлення та оздоблення виробів об'ємної форми (транспортний засіб, будинки, вежі, роботи тощо); макетування виробів з деталей конструктора; виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів; виготовлення паперових моделей з рухомими деталями; виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо; створення колективних композицій з виготовлених виробів; виготовлення м'якої іграшки; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних матеріалів; аплікація з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, природних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; вироби об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів.
Умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень, схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

2. Змістова лінія «Світ технологій»

1	2
Читає та аналізує графічні зображення; виконує прості геометричні	Учень / учениця: - читає, розуміє та аналізує графічні зображення схем, дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних

зображення та керується ними у процесі роботи	зображень, малюнків) [4.ТЕО 2-1.2-1]; - розмічає прямі лінії на папері і картоні [4 ТЕО 2-1.2-2]; - виконує прості геометричні побудови за зразком чи творчим задумом [4 ТЕО 2-1.2-3]
Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань	Учень / учениця: - самостійно дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, інструментів та пристосувань з гострими частинами) [4 ТЕО 2-4.3-1]
Ощадно використовує матеріали; сортує відходи, дотримуючися відповідних правил	Учень / учениця: - економно використовує матеріали під час виготовлення виробу [4 ТЕО 2-3.2-1]; - сортує побутові відходи, дотримуючись відповідних правил [4 ТЕО 2-3.2-2]; - самостійно створює виріб, повторно використовуючи матеріали (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [4 ТЕО 2-3.2-3]; - аргументує доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів [4 ТЕО 2-3.2-4]
Представляє одержаний результат власної або колективної діяльності та намагається оцінити його	Учень / учениця: - розмірковує над результатом власної діяльності та презентує її [4 ТЕО 2-1.5-1]; - описує, аргументуючи свою думку, чого хотів / -ла досягти [4 ТЕО 2-1.5-2]

Зміст
Інструменти та пристосування для виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів (пластик, поролон, синтепон, синтетична вата тощо). Послідовність виготовлення простих виробів із використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати. Колаж. Квілінг. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу, виробів технікою квілінг; послідовність виготовлення. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу, виробів технікою квілінг. Елементи графічної грамоти. Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні. Розгортки прямокутної форми. Використання схем для послідовного виготовлення виробу. Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток). Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів. Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань. Економне використання матеріалів. Презентація власної (колективної) діяльності. Організація робочого місця. Загальні правила безпеки під час використання інструментів та пристосувань. Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів; виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом; виготовлення виробів технікою квілінг; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону. Умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідкових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

3. Змістова лінія «Світ ремесел»	
1	**2**
Самостійно виконує прості технологічні операції традиційних та сучасних ремесел	Учень/ учениця: - висловлює думку щодо виробів, оздоблених традиційними та сучасними ремеслами [4 ТЕО 3-2.1-1]; - розпізнає технологічні операції традиційних і сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-2]; - самостійно оздоблює виріб, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-3]
Самостійно створює виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	Учень / учениця: - зіставляє та розрізняє вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-1]; - висловлює власну позицію щодо важливості відродження та збереження традиційних ремесел [4 ТЕО 3-2.2-2]; - самостійно виготовляє виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел (витинанка, аплікація, ліплення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-3]

Зміст
Створення та оздоблення простих виробів за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння. Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України. Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом. Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування, основні прийоми роботи, послідовність виготовлення виробів технікою вишивки. Писанка як один із символів України. Орнамент. Декорування писанок. Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів технікою плетіння (ляльки-мотанки, закладки, сувеніри тощо); вироби з елементами витинанки, з глини тощо; оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо); виготовлення аплікацій писанки відомими техніками; декорування писанки. Умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Екскурсія (реальна чи віртуальна) до майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва, шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво з традиційними народними ремеслами.

4. Змістова лінія «Побут»	
1	**2**
Безпечно використовує найпростіші прилади у побуті; самостійно організовує робоче місце відповідно до визначених потреб та завдань	Учень / учениця: - безпечно поводиться з найпростішими побутовими приладами у власному побуті [4 ТЕО 4-4.2-1]; - самостійно організовує робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [4 ТЕО 4-4.2-2]
Планує та виконує дії у власному побуті	Учень / учениця: - самостійно планує та реалізовує трудові дії у власному побуті (ремонтує іграшки, книжки відомими способами; доглядає за рослинами і тваринами; готує нескладні страви за рецептами; доглядає за одягом та взуттям) [4 ТЕО 4-4.1-1]; - пояснює важливість правил поведінки за столом, використовує столовий посуд за призначенням [4 ТЕО 4-4.1-2]; - сервірує стіл для рідних до сніданку / обіду / вечері [4 ТЕО 4-4.1-3]
За допомогою дорослих або самостійно розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	Учень / учениця: - спільно з дорослими чи самостійно розраховує приблизну кількість необхідних ресурсів для виготовлення виробу [4 ТЕО 4-3.1-1]; - самостійно робить припущення про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [4 ТЕО 4-3.1-2]

Зміст

Організація власної життєдіяльності.
Розв’язування практичних завдань у власному побуті.
Одяг і взуття. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття. Послідовність оздоблення виробів ґудзиками.
Культура харчування. Правила поведінки за столом. Сервірування столу до обіду.
Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань.
Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок відомими способами; догляд за рослинами і тваринами; нескладні страви за рецептами; догляд за одягом та взуттям).
Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання.
Орієнтовні об’єкти праці: оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками; сервірування столу; прості страви: канапки, чай тощо; простий ремонт книжки, іграшок тощо.
Умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об’єктів (іграшок, книжок, рослин тощо)
Переглядає та обговорює фільми (мультфільми), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Інформатична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями інформатичної освітньої галузі у початковій школі є:

• формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;

• формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;

• формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;

• налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;

• формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;

• формування вмінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за змістовими лініями: «Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)», «Моя цифрова творчість», «Комунікація та співпраця», «Я і цифрові пристрої», «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Інформатична освітня галузь	
«Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)»	Формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізовуються через визначення істотних і неістотних властивостей об'єктів та створення на основі цього простих моделей об'єктів.
«Моя цифрова творчість»	Розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.
«Комунікація та співпраця»	Ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайнового чи офлайнового середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та

	усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.
«Я і цифрові пристрої»	Реалізовується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв'язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров'я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/ учениці.
«Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»	Спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров'я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Результати навчання і зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	**2**
1. Змістова лінія «Я у світі інформації»	
Пояснює основні інформаційні процеси у близькому для себе середовищі (дім, школа, вулиця) на основі власних спостережень	Учень / учениця: - наводить приклади інформаційних процесів у близькому для себе середовищі та описує їх сутність [4 ІФО 1-1.1-1]; - визначає учасників інформаційних процесів та описує їхню інформаційну взаємодію [4 ІФО 1-1.1-2]; - пояснює переваги і обмеження цифрових пристроїв та інформаційних технологій для опрацювання інформації [4 ІФО 1-1.1-3]; - відстежує здійснення інформаційного процесу та виявляє порушення (наприклад, момент виникнення шуму) [4 ІФО 1-1.1-4]
Знаходить інформацію, зберігає дані на цифрових носіях, перетворює інформацію з однієї форми в іншу за допомогою	Учень / учениця: - робить висновок щодо способу подання інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо) [4 ІФО 1-1.2-1];

поданих шаблонів, порівнює різні способи представлення інформації, аналізує та впорядковує послідовності	-шукає інформацію за ключовими словами та зберігає результати пошуку [4 ІФО 1-1.2-2]; - знаходить інформацію, що підтверджує чи спростовує просте твердження [4 ІФО 1-1.2-3]; - добирає пристрої та інструменти для отримання даних необхідного типу [4 ІФО 1-1.2-4]; - обирає спосіб збереження інформації та відповідний носій даних [4 ІФО 1-1.2-5]; - заносить дані у попередньо створену та готову до використання базу (щоденник погоди, читацький щоденник чи блог, таблицю тощо) [4 ІФО 1-1.2-6]; - наводить приклади того, що одні і ті ж дані можна представляти більш ніж одним способом чи кодуванням [4 ІФО 1-1.2-7]; - обирає спосіб представлення даних для різних життєвих ситуацій [4 ІФО 1-1.2-8]; - виконує кодування / розкодування повідомлень за запропонованим правилом [4 ІФО 1-1.2-9]; - заповнює шаблони, схеми за наведеним зразком [4 ІФО 1-1.2-10]; - знаходить пропущені і / або помилкові дії у знайомій послідовності, виправляє помилки в ній [4 ІФО 1-1.2-11]; - складає прості схеми та дає відповіді на запитання, користуючись такими схемами [4 ІФО 1-1.2-12]; - представляє якісні дані графічно [4 ІФО 1.2-13]; - вирізняє способи графічного представлення кількісних і якісних характеристик (організаційні діаграми – діаграми і графіки) [4 ІФО 1-1.2-14]; - упорядковує об’єкти за заданими та самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.2-15]; - пропонує різні способи впорядкування об’єктів (за різними властивостями) [4 ІФО 1-1.2-16]
Класифікує об’єкти за їх властивостями, зіставляє ознаки моделей реального і цифрового світу, аналізує вплив подій на властивості, досліджує об’єкти за допомогою створених моделей	Учень / учениця: - визначає об'єкти, їх властивості та значення [4 ІФО 1-1.3-1] ; - визначає групи об’єктів за їх властивостями, дає їм назви [4 ІФО 1-1.3-2]; - групує об’єкти (та/ або повідомлення, предмети, елементи тощо) за заданими чи самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.3-3]; - знаходить помилки у групуванні об’єктів та пояснює їх [4 ІФО 1-1.3-4] ; - висловлює припущення щодо події, яка змінила значення властивості об’єкта, прогнозує зміни значень властивостей залежно від настання події [4 ІФО 1-1.3-5] ; - називає оригінальні відповідники інформаційних та реальних моделей (глобус як модель Землі, автомобільні моделі, план приміщення тощо) [4 ІФО 1-1.3-6] ; - експериментує з доступними моделями, фіксує зміни, що відбуваються, прогнозує результат експерименту [4 ІФО 1-

	1.3-7]; - переводить задачу / проблему з однієї форми представлення в іншу (текстову у графічну, у короткий запис тощо) [4 ІФО 1-1.3-8]
Висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових джерел, розрізняє факти і судження	Учень / учениця: - розрізняє істинні та хибні висловлювання [4 ІФО 1-1.4-1]; - порівнює тексти з хибною та правдивою інформацію [4 ІФО 1-1.4-2]; - зважає на те, що в Інтернеті розміщують повідомлення люди з різними намірами, зокрема і з комерційною метою [4 ІФО 1-1.4-3]; - знаходить інформацію про нові ідеї і поняття, у разі сумніву шукає підтвердження з різних джерел [4 ІФО 1-1.4-4]; - визначає джерела, потрібні для підтвердження чи спростування інформації [4 ІФО 1-1.4-5]; - визначає, чи вказаний автор статті [4 ІФО 1-1.4-6]; - ідентифікує час розміщення відомостей [4 ІФО 1-1.4-7]; - розпізнає надійні і ненадійні джерела інформації за URL-адресою (розпізнає основні доменні імена) [4 ІФО 1-1.4-8]; - розпізнає факти та судження у життєвих ситуаціях [4 ІФО 1-1.4-9]
Зміст Інформаційні процеси. Спотворення інформації. Пошук відомостей та збереження результатів пошуку. Перетворення (конвертування, кодування) даних та інформації для збереження на різних носіях. Види носіїв. Види інформації за формою подання (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо). Властивості інформації. Істинні та хибні висловлювання. Порівняння текстів з правдивою та неправдивою інформацією. Пошук хибних висловлювань у текстах (зображеннях, математичних записах тощо). Фейкова інформація в текстах, зображеннях, на відео тощо. Прості критерії оцінювання надійності інтернет-сайтів. Факти та судження, способи їх розпізнавання. Визначення URL-адреси інформаційного ресурсу (джерела інформації), поняття про авторство матеріалу. Групи об’єктів за декількома спільними ознаками. Структурування елементів за категоріями (зокрема створення / заповнення структури папок). Упорядкування різних послідовностей для вирішення задач/ проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях. Прості схеми та діаграми для представлення якісних та кількісних характеристик. Експериментування з готовими та складеними моделями. Створення моделей за допомогою цифрових пристроїв і програм.	
2. Змістова лінія «Моя цифрова творчість»	
1	**2**

Розробляє алгоритми (зокрема для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень	Учень / учениця: - визначає логічну послідовність подій [4 ІФО 2-2.1-1]; - ідентифікує об'єкти на основі схем за допомогою запитань із відповідями «Так / Ні» (наприклад, класифікація тварин: має шерсть, має крила, має зуби – кажан) [4 ІФО 2-2.1-2]; - розпізнає алгоритмічну і неалгоритмічну послідовність дій і наслідки порушення логіки подій [4 ІФО 2-2.1-3]; - формулює логічні висловлювання з конструкціями «якщо – то...», «що буде, якщо змінити порядок інструкцій?» [4 ІФО 2-2.1-4]; - формулює логічні висловлювання з конструкціями «не», «і», «або» [4 ІФО 2-2.1-5]; - розпізнає послідовність повторюваних дій та замінює їх алгоритмічною конструкцією циклу [4 ІФО 2-2.1-6]; - розрізняє цикли із повторенням заданої кількості разів та до виконання умови [4 ІФО 2-2.1-7]; - розпізнає алгоритми в різних способах подання під час розв'язання задач у повсякденній діяльності [4 ІФО 2-2.1-8]; - складає лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми на основі їх словесного опису для власної чи групової діяльності [4 ІФО 2-2.1-9]
Створює згідно з планом або алгоритмом прості програми та налагоджує їх; прогнозує і формулює очікуваний результат створеної програми	Учень / учениця: - створює просту програму в навчальному середовищі на основі наданого алгоритму та налагоджує її [4 ІФО 2-2.2-1]; - формулює очікуваний результат виконання створеної програми для різних початкових даних / сценаріїв роботи програми [4 ІФО 2-2.2-2]; - порівнює отриманий результат програми з очікуваним [4 ІФО 2-2.2-3]; - висловлює припущення щодо причини отримання неочікуваного результату [4 ІФО 2-2.2-4]
Розкладає задачі на прості, які виконуються згідно з окремими інструкціями чи послідовністю інструкцій і навпаки (компонує)	Учень / учениця: - визначає блоки команд, за допомогою яких можна розв'язати задачу [4 ІФО 2-2.3-1]; - укладає блоки команд у правильному порядку для розв'язання задачі [4 ІФО 2-2.3-2] ; - визначає логічні помилки у розбитті алгоритму на блоки чи при компонуванні алгоритму з блоків [4 ІФО 2-2.3-3]
Створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та /або результатів діяльності	Учень / учениця: - створює документи для збереження даних, комунікації та поширення результатів діяльності індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 ІФО 2-2.4-1]; - налаштовує основні інструменти комп'ютерної програми для створення простих зображень [4 ІФО 2-2.4-3]; - заповнює, доповнює таблицю інформацією на основі спостережень чи вимірювань [4 ІФО 2-2.4-4]; - створює прості мультимедійні продукти за підтримки вчителя/ вчительки, членів сім'ї або інших учнів [4 ІФО 2-

	2.4-5]; - вдосконалює зовнішній вигляд створених інформаційних продуктів, використовуючи можливості комп'ютерних програм [4 ІФО 2-2.4-2]; - обирає спосіб та представляє результати індивідуальної або групової роботи [4 ІФО 2-2.4-6]
Зміст Події, послідовність подій. Інструкції щодо обробки подій для їх подання та виконання виконавцями. Комбіновані задачі. Послідовність розв'язання комбінованої задачі. Лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми. Логічне слідування. Створення програм у простих дитячих середовищах. Створення програм за наданим алгоритмом. Очікуваний результат. Різні шляхи його досягнення. Перевірка результату. Прості і складні проблеми. Конструювання. Прості та складені алгоритми. Логічні та алгоритмічні помилки у скомпонованій програмі. Комп'ютерні програми для створення інформаційних продуктів, інструменти та їх налаштування. Створення простих текстів, зображень, відео тощо та документів з їх поєднанням. Прості операції з таблицями. Презентування створених продуктів.	
3. Змістова лінія «Комунікація та співпраця»	
1	**2**
Керує своїми діями та пояснює власний внесок у спільний результат роботи команди, коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи	Учень / учениця: - складає план виконання роботи з допомогою вчителя / вчительки [4 ІФО 3-2.5-1]; - визначає відмінності ролей у групі [4 ІФО 3-2.5-2]; - розподіляє ролі в групі з переліку ролей, які надає вчитель / учителька [4 ІФО 3-2.5-3]; - виконує роль, яку пропонує група в результаті обговорення [4 ІФО 3-2.5-4]; - отримує та порівнює відгуки на створений інформаційний продукт для вдосконалення проекту [4 ІФО 3-2.5-5]; - надає конструктивний зворотний зв'язок, пояснює, чому важливо працювати разом [4 ІФО 3-2.5-6]
Зміст Групова взаємодія. Групові ролі. Зворотний зв'язок. Аргументовані відповіді. Планування групової діяльності. Лідер і виконавець. Відповідальність виконавця та свобода дій. Рефлексія щодо власної діяльності.	
4. **Змістова лінія «Я і цифрові пристрої»**	
1	**2**
Обирає цифрове середовище, пристрої, засоби для розв'язання життєвої задачі/ проблеми, пояснює свій вибір	Учень / учениця: - пояснює роботу комп'ютерної системи, що складається із сукупності взаємопов'язаних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-1]; - збирає інформацію за допомогою цифрових пристроїв (фотографує, записує, диктує тощо) [4 ІФО 4-3.1-2];

	- описує взаємодію пристроїв комп'ютерної системи, їх можливості та обмеження [4 ІФО 4-3.1-3]; - обирає зручні для себе способи роботи з пристроями введення та виведення даних, упевнено користується цими способами роботи [4 ІФО 4-3.1-4]; - використовує цифрові пристрої для орієнтування в просторі і часі [4 ІФО 4-3.1-5]; - описує основні функції доступних комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-6]; - порівнює подібні функції у різних цифрових пристроях [4 ІФО 4-3.1-7]; - оцінює переваги і обмеження цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних за наданими критеріями [4 ІФО 4-3.1-8]
Налаштовує для власних потреб відповідне програмне середовище; визначає за допомогою правильної термінології збої у роботі доступних цифрових пристроїв, усуває прості несправності	Учень / учениця: - визначає прості апаратні та програмні збої, які можуть траплятись під час користування технікою [4 ІФО 4-3.2-1]; - усуває прості несправності (перезавантажити пристрій, перевірити живлення, перевірити наявність мережі, закрити і знову відкрити програму) [4 ІФО 4-3.2-2]; - використовує програми, ігри та сайти, зважаючи на свій вік [4 ІФО 4-3.2-3]; - досліджує комп'ютерні програми для того, щоб дізнатися про їх можливості [4 ІФО 4-3.2-4]; - розпізнає, де зберігається програма та її дані (на пристрої чи онлайн) [4 ІФО 4-3.2-5]; - налаштовує відповідне програмне середовище для зручної роботи [4 ІФО 4-3.2-6]
Співпрацює та спілкується в захищених мережевих спільнотах для обміну думками, виконання спільних завдань, пошуку інформації та навчання	Учень / учениця: - добирає спосіб передачі інформації [4 ІФО 4-3.3-1]; - використовує онлайнові ресурси (електронну пошту, форуми, середовища спільної роботи) для спільної діяльності та обміну думками [4 ІФО 4-3.3-2]; - переміщується веб-сторінками з використанням гіперпосилань [4 ІФО 4-3.3-3]; - виконує простий пошук за ключовими словами, використовуючи пошукові системи у безпечному режимі [4 ІФО 4-3.3-4]; - структурує і впорядковує обрані веб-ресурси [4 ІФО 4-3.3-5]; - розрізняє веб-ресурси навчального та іншого призначення [4 ІФО 4-3.3-6]; - доброзичливо та конструктивно коментує навчальні ресурси у захищеному середовищі [4 ІФО 4-3.3-7]; - досліджує різні джерела цифрових даних, напр. онлайнові енциклопедії [4 ІФО 4-3.3-8]
Зміст Цифрові пристрої, їх призначення і взаємодія. Комп'ютерні системи. Використання цифрових пристроїв для розв'язування усталених та творчих завдань. Переваги, можливості та обмеження	

цифрових пристроїв різних видів. Правила експлуатації цифрових пристроїв. Основні несправності цифрових пристроїв, збої у роботі програм, шляхи їх усунення. Вікові обмеження і свідомий вибір програм для роботи. Налаштування програм під власні потреби. Пошук інформації. Види пошуку. Пошукові системи. Порівняння інформаційних ресурсів. Освітні веб-ресурси і правила роботи з ними. Засоби і методи міжособистої комунікації в мережевих спільнотах. Етика спілкування в мережах і її дотримання. Спільне та відмінне між реальним та віртуальним спілкуванням. Поняття про гіпертекст, гіперпосилання. Навігація в мережах.

5. **Змістова лінія «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»**	
1	2
Відповідально використовує технології для власної безпеки, регулює власний час роботи з цифровими пристроями, обговорює різні наслідки використання інформаційних технологій у школі, на вулиці, вдома тощо	Учень / учениця: - дотримується стратегій уникнення проблем, що випливають з необачного використання комп'ютерних пристроїв та мереж (вихід з облікового запису, щоб ним не скористались інші, приватність особистої інформації) [4 ІФО 5-4.1-1]; - дотримується часових обмежень користування цифровими пристроями [4 ІФО 5-4.1-2]; - дотримується погоджених правил поведінки онлайн вдома та у школі [4 ІФО 5-4.1-3]; - звертається до дорослих, якщо відчуває занепокоєння під час використання цифрових пристроїв чи програм [4 ІФО 5-4.1-4]; - узгоджує з дорослими завантаження файлів та програм [4 ІФО 5-4.1-5]; - розрізняє приватну та публічну інформацію, зокрема ту, якою можна ділитися онлайн [4 ІФО 5-4.1-6]; - порівнює сильні і слабкі паролі [4 ІФО 5-4.1-7]
Добирає належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет, усвідомлює відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; рекомендує цікаві та безпечні сайти своїм друзям	Учень / учениця: - визначає позитивну і негативну соціальну та етичну поведінку щодо використання технологій [4 ІФО 5-4.2-1]; - добирає оптимальні форми подання інформації під час спілкування з людьми з особливими потребами та іншої культури безпосередньо і в мережі [4 ІФО 5-4.2-2]; - ідентифікує прийнятну та неприйнятну поведінку в цифровому середовищі [4 ІФО 5-4.2-3]; - висловлює занепокоєння з приводу сумнівних контактів та змісту в мережі [4 ІФО 5-4.2-4]; - пояснює наслідки поширення інформації в мережі [4 ІФО 5-4.2-5]; - використовує відомі йому / їй технології і пристрої для оптимального спілкування з іншими людьми [4 ІФО 5-4.2-6]
Відвідує тільки корисні і безпечні	Учень / учениця:

сайти; дотримується правил використання власних і чужих творів	- шанує права творців інформаційних продуктів [4 ІФО 5-4.3-1]; - цитує та вказує джерела запозичених ідей чи матеріалів [4 ІФО 5-4.3-2]; - прогнозує наслідки плагіату в повсякденному житті та онлайн [4 ІФО 5-4.3-3]; -не списує і не дає списувати [4 ІФО 5-4.3-4]; - поважає приватність інформації інших [4 ІФО 5-4.3-5]; - уникає небезпечних та некорисних сайтів [4 ІФО 5-4.3-6]

Зміст

Наслідки небезпечної та некоректної роботи з цифровими пристроями і програмами безпосередньо та в мережах. Етика та безпека цифрової поведінки, цифрова репутація та цифровий слід. Відповідальна поведінка онлайн. Конфіденційність даних, приватність інформації. Сильні і слабкі паролі. Джерела отримання допомоги в прикрих і тривожних ситуаціях.

Культура в мережах, особливості комунікації з людьми іншої культури та з особливими потребами. Відповідальність за порушення правил взаємодії.

Модель адекватного реагування в сумнівних ситуаціях.

Способи визначення і позначення авторства інформаційних продуктів. Поняття про захист авторських прав.

Наслідки та ризики використання плагіату (списування).

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

• формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;

• виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;

• розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;

• формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;

• формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;

• розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;

• сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;

• формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;

• створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома змістовими лініями. «Безпека», «Здоров'я», «Добробут».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Соціальної та здоров'язбережувальна освітня галузь	
«Безпека»	Передбачає розвиток умінь безпечної поведінки вдома, школі та у природному й техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.
«Здоров'я»	Спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.
«Добробут»	Забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту, орієнтацію учнів на відповідальне ставлення до безпеки та здоров'я як до найважливіших життєвих цінностей.

Результати навчання і пропонований зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	**Очікувані результати навчання**
1	**2**
1. Змістова лінія «Безпека»	
Пояснює, що робити в небезпечних ситуаціях вдома, у школі та навколишньому світі	Учень / учениця: - пояснює та зіставляє ознаки безпечної і небезпечної ситуації [4 СЗО 1-2.1-1]; - моделює ситуації безпечної поведінки з побутовими приладами, речовинами [4 СЗО 1-2.1-2]; - моделює доцільну поведінку в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, небезпечні об'єкти) [4 СЗО 1- 2.1-3]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	Учень / учениця: - прогнозує наслідки власної необачної поведінки вдома [4 СЗО 1-2.2-1]; - прогнозує можливі небезпеки, які можуть спричинити його дії у довкіллі [4 СЗО 1-2.2-2] - прогнозує можливі наслідки опосередкованої небезпеки (пожежа, витік газу в іншій квартирі, іншому будинку тощо) [4 СЗО 1-2.2-3]; - прогнозує ймовірні наслідки власних рішень та поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо) [4 СЗО 1-2.2-4]
Аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	Учень / учениця: - аналізує корисні та шкідливі впливи (батьки, вчителі, друзі, ЗМІ, соцмережі, Інтернет тощо) на вибір безпечної поведінки [4 СЗО 1-3.3-1]; - розрізняє позитивний і негативний впливи організацій та груп на безпеку людей [4 СЗО 1-3.3-2]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	Учень / учениця: - ухвалює рішення щодо власної безпечної поведінки з огляду на ситуації, пов'язані з чужими людьми [4 СЗО 1-2.3-1] - розрізняє і використовує відповідні засоби захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби [4 СЗО 1-2.3-2]
Поводиться безпечно з огляду на себе та інших осіб вдома, у школі, на вулиці, у громадських місцях	Учень / учениця: - дотримується правил безпечної поведінки вдома, у школі, у громадських місцях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо) [4 СЗО 1-2.4-1]; - дотримується правил безпечної поведінки під час занять спортом чи активного дозвілля [4 СЗО 1-2.4-2]; - поводиться безпечно у природі [4 СЗО 1-2.4-3]; - дотримується правил поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях [4 СЗО 1-2.4-4] - дотримується правил безпечної поведінки з чужими людьми [4 СЗО 1-2.4-5] - дотримується правил поведінки під час масових шкільних заходів [4 СЗО 1-2.4-6]

Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	Учень / учениця: - розрізняє ситуації, у яких потребує допомоги інших (напр., консультації фахівця), від тих, у яких можна зарадити власними силами, і відповідно діє [4 СЗО 1-1.3-1]; - моделює звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій, описуючи ситуацію чітко і зрозуміло [4 СЗО 1-1.3-2]; - моделює надання допомоги собі та іншим у разі потреби [4 СЗО 1-1.3-3]; - обирає дорослих, яким можна довіряти в разі небезпечних життєвих ситуацій [4 СЗО 1-1.3-4]; - розрізняє ресурси, які можна використати в разі небезпеки[4 СЗО 1-1.3-5]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	Учень / учениця: - аналізує та критично оцінює безпечність відповідних засобів та спорядження (речі та одяг) для активного дозвілля [4 СЗО 1-4.2-1]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров’я	Учень / учениця: - аналізує власну поведінку для запобігання або зменшення ризику для життя та здоров’я [4 СЗО 1-1.1-1]; - застосовує правила збереження здоров’я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо) [4 СЗО 1-1.1-2]; - безпечно поводиться в мережі Інтернет [4 СЗО 1-1.1-3]; - застосовує правила безпечної поведінки з бездомними тваринами [4 СЗО 1-1.1-4]

Зміст
Безпека життєдіяльності Безпека вдома. Ймовірні наслідки власних рішень та поведінки для себе та інших. Відповідальність та доцільна поведінка в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо). Правила користування джерелами водопостачання. Пожежна безпека. Правила користування обігрівальними приладами. Правила користування газовою плитою. Ознаки витоку газу. Порядок дій під час витоку газу. Опосередкована небезпека (пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо). Звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій.Безпека в школі. Ймовірні наслідки власних рішень та своєї поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо). Безпека в довкіллі Безпечна поведінка на вулиці. Безпека в населеному пункті. Правила поведінки дітей надворі. Дорожня безпека. Безпека руху пішоходів. Групи дорожніх знаків. Перехід дороги в умовах обмеженої оглядовості. Поведінка біля залізничної колії. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП). Активний відпочинок. Безпека під час занять спортом та активним дозвіллям (самокат, ролики, гіроскутер, скейтборд тощо). Використання відповідних особистих засобів захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби. Безпечна поведінка у природі. Правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо). Бездомні тварини (безпечна поведінка). Ресурси, які можна використати в разі небезпеки. Поведінка в автономній ситуації на природі (якщо загубився, заблукав у лісі, горах, степу тощо). Спорядження (речі та одяг) для прогулянки на природу. Безпека в суспільстві. Безпечна поведінка у громадських місцях. Ознаки безпечної і небезпечної ситуації. Застережні знаки («небезпека ураження електричним струмом», «легкозаймиста речовина» тощо). Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи (відмова від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки тощо). Правила поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях. Правила поведінки з чужими дорослими. Звернення по допомогу у відповідні служби в разі небезпечних життєвих ситуацій. Звернення за телефонами довіри. Корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки (однолітки, знайомі, чужі люди, ЗМІ тощо). Позитивний та негативний впливи на безпеку людей організацій та груп. Мережа Інтернет та безпека.

2. **Змістова лінія «Здоров'я»**	
1	**2**
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	Учень / учениця: - встановлює залежність між активним способом життя та здоров'ям людини, якістю і тривалістю її життя [4 СЗО 2-2.2-5]; - пояснює, чому людина потребує відпочинку, фізичних вправ та раціонального харчування [4 СЗО 2-2.2-6]; - обгрунтовує важливість та засоби (напр.вакцинація) nf наслідки її порушення для себе та інших [4 СЗО 2-2.2-7]; - відзначає зміни емоцій, почуттів, настрою у співрозмовників і відповідно реагує [4 СЗО 2-2.2-8] - досліджує особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, заздрість, підтримка) [4 СЗО 2- 2.2-9];

Спостерігає за змінами у своєму тілі залежно від фізичного стану, настрою, виду діяльності, способу життя; пояснює та приймає	Учень / учениця: - описує, як зароджується життя людини, відбувається її розвиток та дорослішання [4 СЗО 2-3.2-1]; - оцінює зміни у своєму тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання [4 СЗО 2-3.2-2]; - визначає зміни у своєму тілі залежно від виду діяльності, звичок, настрою [4 СЗО 2-3.2-3]
Аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	Учень / учениця: - аналізує вплив здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я [4 СЗО 2-3.3-3]; - пояснює, як емоції впливають на його / її стан та стан інших [4 СЗО 2-3.3-4]; - аналізує вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрій [4 СЗО 2-3.3-5]; - наводить приклади позитивного впливу активного способу життя на якість та тривалість життя людини [4 СЗО 2-3.3-6]; - аналізує способи запобігання неінфекційним та інфекційним захворюванням [4 СЗО 2-3.3-7]; - пояснює, як навколишнє середовище, харчування, фізична активність, стрес та інші фактори впливають на здоров'я людини [4 СЗО 2-3.3-8]; - визначає способи впливу сім'ї, друзів, однолітків, засобів масової інформації тощо на вибір здорової поведінки [4 СЗО 2-3.3-9]; - аналізує ризики та небезпеку вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [4 СЗО 2-3.3-10]
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	Учень / учениця: - аналізує інформацію щодо поліпшення власного розпорядку дня та враховує ії [4 СЗО 2-4.4-1];
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я	Учень / учениця: - звертається при поганому самопочутті по допомогу до відповідних фахівців [4 СЗО 2-1.1-5]; - описує вияви погіршення свого здоров'я (наприклад, нежить, кашель, чхання), припускає, що могло спричинити захворювання [4 СЗО 2-1.1-6]; - наводить приклади дій, що допоможуть захистити в ситуації, яка несе загрозу здоров'ю [4 СЗО 2-1.1-7] - здатний / -а відмовитися від пропозиції, зокрема щодо вживання алкоголю, тютюну, інших небезпечних речовин [4 СЗО 2-1.1-8];
Обмірковує альтернативні рішення на користь здорового способу життя	Учень / учениця: - обґрунтовує свій вибір щодо здорової поведінки та уникнення вживання алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-3.1-1]; - визначає продукти та послуги, придатні для ведення здорового способу життя [4 СЗО 2-3.1-2]; - аналізує шкоду алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-3.1-3]; - розрізняє дозволені і заборонені для вживання речовини [4 СЗО 2-3.1-4]; - визначає альтернативи шкідливим звичкам (наприклад, ігри з друзями, заняття спортом, хобі) [4 СЗО 2-3.1-5]

Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	Учень / учениця: - надає перевагу спорту та прогулянкам на свіжому повітрі, подорожам з родиною та друзями [4 СЗО 2-3.4-1]; - обирає продукти харчування, орієнтуючись на свої харчові звички, смак і розуміння їхньої користі для здоров'я [4 СЗО 2-3.4-2] - визначає улюблені страви національної кухні та аналізує їх користь [4 СЗО 2-3.4-3]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	Учень / учениця: - визначає продукти, вживання яких потрібно обмежувати (з великим вмістом цукру, солі, жиру тощо) [4 СЗО 2-2.3-3]; - порівнює норми споживання різних харчових продуктів [4 СЗО 2-2.3-4]; - пояснює, що існують захворювання, що є наслідком вживання алкоголю, тютюну та наркотиків, та необхідність лікування цих захворювань [4 СЗО 2-2.3-5]
Намагається ощадно використовувати ресурси	Учень / учениця: - обгрунтовує ставлення до свого здоров'я як до важливого особистого ресурсу[4 СЗО 2-4.5-1] - помірковано використовує наявні природні ресурси (наприклад, збалансоване харчування) та особисті (наприклад, власне здоров'я, фізичні можливості) у повсякденному житті [4 СЗО 2-4.5-2]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	Учень / учениця: - вирізняє інформацію, корисну для збереження здоров'я, на пакуваннях та етикетках (складники, дата виготовлення, термін придатності тощо) [4 СЗО 2-4.2-2]; - визначає вплив реклами на вибір продуктів та місць харчування [4 СЗО 2-4.2-3]
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, самостійно або за допомогою дорослих залежно від ризику	Учень / учениця: - протидіє виявам неповаги та приниження, наприклад, висловлюючи свою позицію, кажучи «ні» тощо [4 СЗО 2-1.2-1]; - пояснює іншим, що робити в ситуації, коли тебе дражнять, цькують, утискають чи залякують [4 СЗО 2-1.2-2]; - демонструє іншим можливість вирішення конфліктів без насильства [4 СЗО 2-1.2-3]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	Учень / учениця: - розпізнає та засуджує ознаки тиску і насилля [4 СЗО 2-1.4-1]; - аргументує важливість родини, роль рідних (напр., батьків) для кожної людини [4 СЗО 2-1.4-2]; - пояснює особливе значення для людини морального і духовного здоров'я [4 СЗО 2-1.4-3]; - порівнює різні види стосунків між людьми (родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки, подружнє життя)[4 СЗО 2-1.4-4]
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	Учень / учениця: - обгрунтовує потребу власного режиму розумової праці та відпочинку [4 СЗО 2-4.1-1];

Зміст

Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Цілісність здоров'я. Чинники, що впливають на здоров'я. Охорона здоров'я дітей. Здоровий спосіб життя. Корисні звички. Показники здоров'я і розвитку дитини.

Розумове та емоційне здоров'я

Емоції та вплив на них подій навколишнього світу, явищ природи, поведінки інших людей. Вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрій. Почуття (свої та інших) у конкретних ситуаціях. Особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, заздрість, підтримка). Проблемні ситуації у школі та вдома, можливості їх розв'язання. Розв'язання конфліктів із ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів.

Самостійна розумова праця. Способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо).

Фізичне здоров'я

Самопочуття. Вияви доброго та поганого самопочуття. Звернення і допомога при поганому самопочутті. Ушкодження шкіри та опіки (перша допомога та лікування). Інфекційні захворювання (причини появи, вакцинація). Відновлення здоров'я після хвороби. Неінфекційні захворювання (причини появи, спосіб життя). Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Зміни у власному тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання.

Фізична активність. Вплив рухової активності на розвиток організму. Залежність між активним способом життя та здоров'ям людини. Оздоровче значення відпочинку на природі.

Гігієна. Охайність та особиста гігієна. Вплив гігієнічних процедур на здоров'я. Гігієна порожнини рота. Догляд за чистотою свого тіла, одягу, особистих речей. Профілактика інфекцій, що передаються контактним і повітряно-крапельним шляхом. Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я. Принципи загартовування.

Харчування. Значення харчування для життя і здоров'я людини. Збалансоване харчування. Значення води для життя і здоров'я людини. Питний режим.

Страви національної кухні. Вибір продуктів харчування (харчові звички, смак та розуміння їхньої користі та шкоди для здоров'я). Вплив реклами на вибір товарів. Термін придатності та умови зберігання харчових продуктів за їх маркуванням. Харчові отруєння. Перша допомога під час харчових отруєнь.

Соціальне здоров'я

Стосунки між людьми (родинні зв'язки, подружнє життя, дружні та ділові стосунки). Родинні стосунки. Взаємодопомога членів родини. Традиції збереження здоров'я в родині.

Взаємодія з іншими людьми. Ефективне спілкування. Уміння слухати. Знайомство з людьми. Люди з особливими потребами. Толерантність. Дружба і побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Безпечне поводження в мережі Інтернет, можливі ризики та користь від отриманої інформації. Інформація та ситуації, які несуть загрозу здоров'ю. Протидія небажаним пропозиціям.

Хибне використання та вживання речовин

Безпечна поведінка у поводженні з ліками та побутовими хімічними сполуками. Ризики вживання шкідливих речовин (алкоголю, нікотину, наркотиків).

3. Змістова лінія «Добробут»

1	2
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	Учень / учениця: - аналізує якість свого життя за деякими фізичними ознаками (активність, утома, відпочинок, сон тощо) [4 СЗО 3-3.4-4]; - пояснює, як позитивні емоції впливають на життя людини [4 СЗО 3-3.4-5];

	- описує, як відпочинок впливає на життя людини [4 СЗО 3-3.4-6]
Розрізняє необхідні та надмірні потреби свої та інших осіб; визначає короткострокові цілі та планує конкретні дії щодо задоволення власних потреб	Учень / учениця: - прогнозує дії, необхідні для задоволення власних потреб та потреб інших, спираючись на власний досвід [4 СЗО 3-4.3-1]; - складає перелік речей, необхідних для життя, і тих, від яких можна відмовитися [4 СЗО 3-4.3-2]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	Учень / учениця: - окреслює власну мету на конкретний період життя і прогнозує можливі ризики [4 СЗО 3-2.2-10]; - аналізує, якого успіху досягнуто у виконанні завдання і які були труднощі [4 СЗО 3-2.2-11]; - аналізує зусилля на шляху до успіху на прикладах відомих людей [4 СЗО 3-2.2-12]
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	Учень / учениця: - складає перелік продуктів харчування, спожитих за день, аналізує їх користь та вартість [4 СЗО 3-2.3-6]; - поводиться дбайливо з матеріальними цінностями (власними, своєї родини, школи, міста) [4 СЗО 3-2.3-7]
Намагається ощадно використовувати ресурси	Учень / учениця: - оцінює раціональність покупки, орієнтуючись на її корисність та ціну [4 СЗО 3-4.5-3]; - раціонально використовує ресурси (наприклад, збирання та утилізація сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [4 СЗО 3-4.5-4]; - пропонує рішення щодо економії грошей, матеріальних цінностей та природних ресурсів [4 СЗО 3-4.5-5]
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	Учень / учениця: - висловлює та аргументує власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаюсь до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-5]; - оцінює свої вчинки з позиції їхньої доброчинності [4 СЗО 3-1.4-6]; - діє з користю для себе та суспільства, оцінює можливі ризики [4 СЗО 3-1.4-7]; - робить вибір, орієнтуючись на доброчинність, і пояснює його [4 СЗО 3-1.4-8]; - спілкується з дітьми іншої статі, демонструючи повагу, приязнь та щирість у стосунках [4 СЗО 3-1.4-9]; - вислуховує інших для підтримки та розуміння їхніх почуттів [4 СЗО 3-1.4-10]; - спілкується, щоб висловити свої емоції та вдячність [4 СЗО 3-1.4-11]
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	Учень / учениця: - планує власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 3-4.1-2];

Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	Учень / учениця: - досліджує вплив реклами на особистий вибір товарів (їжі, напоїв, іграшок тощо) [4 СЗО 3-4.5-2]; - визначає свої сильні і слабкі сторони [4 СЗО 3-4.5-3]
Погоджується на ту роль, що здатний виконати найкраще; разом з іншими особами визначає мету спільної роботи, намагається досягти її	Учень / учениця: - виконує різні ролі в роботі малих груп незалежно від їх складу та наповненості [4 СЗО 3-4.7-1]; - планує свою роботу у групі згідно зі спільним завданням та своєю роллю [4 СЗО 3-4.7-2]; - працює у групі, розуміючи важливість досягнення спільного результату [4 СЗО 3-4.7-3]; - пояснює, як розв'язати конфлікти з ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів [4 СЗО 3-4.7-4]
Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	Учень / учениця: - аналізує потреби інших, враховує їх та шукає можливості допомоги [4 СЗО 3-1.3-6]; - визначає, до кого і як звернутися за допомогою [4 СЗО 3-1.3-7]
Уявляє свою мету і розповідає про те, як її досягти; пояснює, як від ставлення до навчання залежить власний успіх і добробут	Учень / учениця: - моделює власну поведінку на основі досвіду інших людей (рідні, спортсмени, довгожителі тощо) [4 СЗО 3-4.6-1]; - створює простий сценарій (план) тепер і в майбутньому [4 СЗО 3-4.6-2] ; - укладає власний розпорядок дня / тижня, корегує його відповідно до потреби [4 СЗО 3- 4.6-3]; - ставить короткочасні цілі та планує конкретні дії щодо досягнення успіху та задоволення потреб – власних та інших людей [4 СЗО 3-4.6-4]; - пояснює, як від його/ її ставлення до навчання залежить його успіх та добробут [4 СЗО 3-4.6-5]

Зміст

Якість життя

Якість життя людини (фізичне здоров'я та духовні цінності; доброзичливі людські стосунки; сприятливе природне середовище та побут; матеріальна забезпеченість).

Уміння вчитися

Власний розпорядок дня / тижня, корегування його відповідно до потреби. Різні способи використання свого часу (напр, навчання, гра, відпочинок). Поліпшення власних умінь (особисті практики). Відповідність робочого місця виконуваній роботі. Радість у навчанні. Успіх у навчанні та подолання труднощів. Навчання через досвід.

Культура споживання

Власні потреби (первинні і другорядні) та їх задоволення.

Вибір речей та продуктів харчування, необхідних для життя, на основі оцінювання їхньої якості, практичності, естетичного вигляду, ціни (користь та вартість). Матеріальні цінності (власні, своєї родини, школи, міста). Дбайливе ставлення та раціональне використання ресурсів (напр., збирання та утилізація сміття, збереження водних ресурсів); раціональність покупки (корисність та ціна). Роль реклами у споживанні послуг та продукції.

Підприємливість

Ідеї та можливості. Можливості для створення цінності в моїй спільноті. Бажане майбутнє (прості сценарії). Пошук ідей. Цінність ідеї (власної та інших). Правила використання ідей інших

людей (доброчесність). Поведінка, приязна до навколишнього середовища, яка приносить користь спільноті.
Ресурси. Потреби, бажання, інтереси та цілі. Відповідальне використання ресурсів (природних та особистих). Час як рідкісний ресурс. Джерела допомоги для власної діяльності зі створення цінності. Фінансова грамотність. Складання бюджету простого виду діяльності. Символи, пов'язані з грошима. Види прибутку для сімей.
Трансформація в дії. Проблеми, які впливають на спільноту (напр., клас) та шляхи їх вирішення. Визначення цілей простого виду діяльності зі створення цінності. Якості та здібності, необхідні для різних видів роботи. Ризики. Помилки, страх помилки, право на помилку. Співпраця у команді для створення цінності. Ролі в роботі малих груп. Успіх та його досягнення.
Доброчинність. Потреби інших, їх урахування та пошук можливості допомоги. Вплив на життя людини позитивних емоцій і негативних переживаннь. Повага до оточуючих. Поведінка, зорієнтована на закони доброчинності (сумлінність, чесність, відповідальність, мужність та відданість). Зміни, спричинені діями людей у соціальному, культурному, економічному контексті.

Громадянська та історична освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

• здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;

• утвердження власної гідності, формування цінності свободи і прав людини, усвідомлення своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;

• формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;

удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;

• розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;

• створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання, вміння та навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких змістових ліній. «Я - Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми - громадяни України. Ми - європейці».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Громадянська та історична освітня галузь	
«Я – Людина»	Передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає початковому усвідомленню гідності та неповторності будь-якої людини.
«Я серед людей»	Забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, з якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборові норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.
«Моя культурна спадщина»	Дає змогу учнівству усвідомити свою вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, в європейську цивілізацію. Учні/ учениці отримують можливість дослідити місцеві

	пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.
«Моя шкільна і місцева громади»	Забезпечує розуміння учнем/ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посильно долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії, впливає на формування емоційно-ціннісного компонента громадянської культури дитини. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення вмінь висловлювати та обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організовувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.
«Ми – громадяни України. Ми – європейці»	Дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Результати навчання і зміст
3-4-ті класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я – Людина»	
1	**2**
Визначає свої риси характеру, моральні якості; розповідає про свої мрії та пояснює шляхи їх здійснення	Учень / учениця: - розповідає про осіб, на яких хоче бути схожим / -ою, пояснює чому [4 ГІО 1-6.1-1]; - аналізує, що йому / їй вдається, а що – ні [4 ГІО 1-6.1-2]; - розпізнає та описує свої емоції, почуття, переживання [4 ГІО 1-6.1-3]; - ділиться своїми мріями та планами [4 ГІО 1-6.1-4]; - визначає свої потреби, відрізняє їх від бажань [4 ГІО 1-6.1-5]; - формулює мету та цілі; планує дії, які приведуть до їх досягнення [4 ГІО 1-6.1-6]; - аналізує, які якості йому / їй потрібні для досягнення мети [4 ГІО 1-6.1-7]; - описує важливість сумлінності та моральних якостей [4 ГІО 1-6.1-8]
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	Учень / учениця: - переказує окремі факти власної біографії, правильно визначаючи послідовність подій [4 ГІО 1-1.1-1]; - укладає розклад дня, тижня, співвідносячи його з життям інших членів сім'ї [4 ГІО 1-1.1-2]

Встановлює кількість поколінь у своїй родині, розкриває зв'язки між теперішнім та попередніми поколіннями	Учень / учениця: - розпитує про попередні покоління у своєму роді; розповідає про життя найдавнішого покоління, відомого у своєму роді [4 ГІО 1-1.2-1]; - знаходить інформацію про дитинство, дозвілля попередніх поколінь, презентує здобуту інформацію, визначаючи, що змінилося, а що залишилося схожим на його/її дитинство [4 ГІО 1-1.2-2]
Виявляє та засуджує негідну поведінку; розпізнає випадки порушення прав дитини; пояснює, до кого можна звернутися, коли ображають та/або принижують його чи інших осіб, відповідно діє в таких ситуаціях	Учень / учениця: - пояснює, які права він / вона має [4 ГІО 1-6.2-1]; - аргументує, що права людини, зокрема дитини, завжди слід поважати та захищати [4 ГІО 1-6.2-2]; - пояснює, чому слід реагувати на факти зневаги до людської гідності та порушень прав дитини; поводиться так, щоб не ображати гідність інших (дітей і дорослих) [4 ГІО 1-6.2-3]; - висловлює своє ставлення до порушення прав дитини та до дій на захист цих прав за допомогою виражальних засобів мистецтва (оповідає, малює, театралізує та ін.) [4 ГІО 1-6.2-4]; - радить друзям / однокласникам, куди можна звернутися по захист, коли порушують права дитини [4 ГІО 1-6.2-5]; - на прикладі текстів / медіатекстів та власного досвіду відстоює думку, що принизливе покарання недопустиме [4 ГІО 1-6.2-6]

Зміст

Росту
Моя біографія. Мій характер. Що у мене спільного з моїми батьками та іншими родичами? Я роздумую, яким / якою хочу бути.
Пізнаю світ
Умію поставити запитання. Знаю, де шукати і як знаходити відповіді.
Характеризую людей, книжкових персонажів та героїв фільмів (мультфільмів тощо) за їхніми моральними якостями. Я розумію, що таке «особистий простір», та поважаю приватність інших людей.
Іду до мети
Я ставлю собі мету і планую, як її досягнути.
Відстоюю права людини, зокрема дитини
Чому права людини, зокрема дитини, записують у міжнародні та державні документи? Що робити, аби не порушувалися права людини, зокрема дитини?
Гідність людини. Недопустиміть принижень, принизливих покарань.

2. Змістова лінія «Я серед людей»

1	2
Досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, державі; досліджує, які традиції і свята шанують у родині, родинах друзів та однокласників, ставиться з повагою до цих традицій і свят	Учень / учениця: - створює родинне дерево, досліджує життя своїх родичів, добирає джерела для створення родинного дерева та знаходить потрібну йому / їй інформацію [4 ГІО 2-7.1-1]; - описує традиції і свята у своїй родині, традиції та свята своїх друзів / однокласників / земляків; виокремлює спільне і відмінне [4 ГІО 2-7.1-2]; - обґрунтовує на прикладі власної родини важливість традицій [4 ГІО 2-7.1-3]; - виявляє інтерес до власних традицій і традицій інших сімей /

	культур, ставиться до них із повагою [4 ГІО 2-7.1-4]; - досліджує родинні та шкільні звичаї [4 ГІО 2-7.1-5]; - бере участь у підготовці класних і шкільних святкувань [4 ГІО 2-7.1-6]
Визначає мету спільної роботи; планує послідовність дій групи для виконання завдання; погоджується на роль, яку здатний виконати найкраще	Учень / учениця: - самостійно та з іншими знаходить можливості допомогти [4 ГІО 2-7.2-1]; - взаємодіє з іншими на основі спільних цілей, дотримується правил співпраці у парі, групі [4 ГІО 2-7.2-2]; - переконує друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, ілюструє цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГІО 2-7.2-3]; - виконує різні ролі під час роботи у групі [4 ГІО 2-7.2-4]; - оцінює свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; визначає, у яких ролях він/ вона працює найкраще [4 ГІО 2-7.2-5]; - підтримує та заохочує інших, демонструє емпатію під час роботи в групі [4 ГІО 2-7.2-6]; - аргументує значущість сумлінної праці в групі [4 ГІО 2-7.2-7]
Спілкується з урахуванням особливостей інших людей; пояснює, чому потрібно діяти справедливо	Учень / учениця: - доводить на конкретних прикладах важливість приймати кожну людину як неповторну та рівну іншим, незалежно від її раси, кольору шкіри, переконань, статі, походження, майнового стану, місця проживання, фізичних і розумових особливостей та інших ознак [4 ГІО 2-6.3-1]; - аргументує цінність різних людей у класі / школі / спільноті [4 ГІО 2-6.3-2]; - добирає приклади поведінки персонажів та життєвих ситуацій, щоб проілюструвати важливість рівності між людьми [4 ГІО 2-6.3-3]; - аналізує наслідки порушення особою засад рівності та справедливості [4 ГІО 2-6.3-4]; - пояснює, що кожна людина має право на приватний простір [4 ГІО 2-6.3-5]; - аргументує, чому не можна цькувати інших [4 ГІО 2-6.3-6]; - пояснює, як діяти, коли ти стаєш свідком або жертвою цькування [4 ГІО 2-6.3-7]; - моделює поведінку в ситуаціях некоректного спілкування та свавілля з боку однолітків / дорослих [4 ГІО 2-6.3-8]
Розрізняє об’єкти загального користування і власні об’єкти; протидіє (залучаючи дорослих) порушенням правил поведінки в публічних місцях	Учень / учениця: - оцінює відповідність поведінки (людей / персонажів) у громадському просторі встановленим правилам [4 ГІО 2-2.3-1]; - обмірковує раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, створює спільно з іншими нові / додаткові правила [4 ГІО 2-2.3-2]; - відповідально ставиться до власного і громадського майна [4 ГІО 2-2.3-3]

Зміст
Вивчаю своє минуле Моє минуле, минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Чому для мене важливі звичаї та свята? Які пам'ятні дати і чому актуальні для сучасників? Взаємодію у спільноті Що таке рівність? Що таке справедливість? Що таке дискримінація? Що таке цькування (булінг) та як на нього реагувати? Як люди взаємодіють у спільноті? Приватний простір. Методи ненасильницького спілкування. Що я можу зробити для інших? Які ролі я вмію і люблю виконувати в групі?

3. Змістова лінія «Моя культурна спадщина»	
1	**2**
Розпізнає відомі об'єкти соціального середовища, планує прогулянку/ подорож/ екскурсію до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України	Учень / учениця: - орієнтується в місцевості, у якій проживає [4 ГІО 3-2.1-1]; - розпитує дорослих про походження географічних назв рідного краю [4 ГІО 3-2.1-2]; - виявляє інтерес до подорожей Україною і світом [4 ГІО 3-2.1-3]; - укладає маршрути (користуючись схематичним планом, малюнками, фото, відео) прогулянок у межах свого населеного пункту та його околиць, зокрема місцями пам'яті, пояснює, чому ці місця важливі [4 ГІО 3-2.1-4]; - описує віртуальну подорож до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України, світу, ілюструючи її світлинами [4 ГІО 3-2.1-5]
Пояснює цінність природи для життя та роль діяльності людини в освоєнні навколишнього світу	Учень / учениця: - підбирає приклади, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГІО 3-2.2-1]; - виявляє та пояснює вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГІО 3-2.2-2]; - аналізує приклади поведінки, приязної / шкідливої до навколишнього середовища, та її наслідки [4 ГІО 3-2.2-3]
Виокремлює факти, які викликають сумніви; знаходить інформацію, яка спростовує або підтверджує сумніви; пояснює можливі наслідки поширення неправдивої інформації	Учень / учениця: - збирає інформацію про походження географічних назв рідного краю з різних джерел [4 ГІО 3-3.3-1]; - ставить запитання дорослим і однолітам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГІО 3-3.3-2]; - порівнює різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, пропонує власний висновок [4 ГІО 3-3.3-3]; - добирає і перевіряє дані на користь своєї версії [4 ГІО 3-3.3-4]; - наводить приклади неправдивої інформації, аналізує наслідки її поширення [4 ГІО 3-3.3-5]
Знаходить потрібну інформацію про минуле і сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і зацікавлень	Учень / учениця: - добирає джерела для створення презентації про культурну подію [4 ГІО 3-3.1-1]; - шукає й опрацьовує інформацію про пам'ятки культури рідної місцевості / України [4 ГІО 3-3.1-2]; - знаходить потрібну інформацію про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГІО 3-3.1-3]; - досліджує декоративно-ужиткове мистецтво рідного краю,

	України, світу [4 ГІО 3-3.1-3]; - встановлює залежність між розвитком засобів пересування та освоєнням нового простору [4 ГІО 3-3.1-4]

Зміст

Вивчаю культурну спадщину

Що споруди, твори мистецтва розповідають про минуле? Що можна довідатися про історію від дорослих? Як шукати інформацію про минуле і перевіряти її достовірність? Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів.

Видатні спортсмени/ спортсменки України.

Люблю мандрувати

Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи мандрування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі.

Я і довкілля

Походження топонімів рідного краю. Вплив людини на природу (позитивний і негативний) і природи на людину. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.

4. Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади»	
1	**2**
Формулює власну думку щодо вчинку, події, пам'ятки культури; добирає прості докази; дотримується послідовності викладення думок	Учень / учениця: - вирізняє суспільно значущі вчинки та події [4 ГІО 4-5.1-1]; - пояснює, які вчинки корисні для спільноти [4 ГІО 4-5.1-2]; - презентує власні дослідження життя визначних людей, які навчалися у рідній школі, мешкають або мешкали у громаді, пояснює їхню роль у житті місцевої спільноти [4 ГІО 4-5.1-3]; - описує пам'ятки культури рідної місцевості, які він / вона вважає важливими, пояснює чому [4 ГІО 4-5.1-4]
Визначає разом з однокласниками та використовує правила та процедури вирішення питань, які стосуються життя класу; пояснює, як власний вибір та дії можуть вплинути на інших осіб	Учень / учениця: - пояснює, навіщо потрібні правила [4 ГІО 4-8.1-1]; - використовує правила та процедури вирішення питань, що стосуються життя класу [4 ГІО 4-8.1-2]; - пояснює, чому довіра є обов'язковою умовою співпраці [4 ГІО 4-8.1-3]; - укладає правила, дотримання яких забезпечує взаємну довіру в родині і школі, дотримується цих правил [4 ГІО 4-8.1-4]; - пояснює, які він / вона має обов'язки в класі, школі, родині, громаді та чому [4 ГІО 4-8.1-5]; - пояснює, як життя у спільноті допомагає іншим та йому / їй особисто [4 ГІО 4-8.1-6]; - обирає приклади (з життя, текстів / медіатекстів), що ілюструють відповідальність людини за власне рішення [4 ГІО 4-8.1-7]; - пояснює на власному досвіді, як його / її вибір може вплинути на інших осіб [4 ГІО 4-8.1-8]; - бере участь у виборах лідерів класу, аналізує та оцінює їхню роботу [4 ГІО 4-8.1-9]

Розповідає про свої досягнення, досягнення класу, своєї родини, школи, громади; аналізує проблеми класу, школи, громади та пропонує варіанти їх розв'язання; пояснює фактори, які допомогли досягти успіху або призвели до виникнення проблеми; долучається до справ, корисних для класу, школи, громади	Учень / учениця: - визначає разом із класом бажане майбутнє своєї школи / громади та ідентифікує проблему, яку треба для цього вирішити [4 ГІО 4-8.2-1]; - шукає причини визначеної проблеми своєї школи / громади, долучається до складання плану щодо її вирішення [4 ГІО 4-8.2-2]; - бере участь у вирішенні проблеми своєї школи / громади, обґрунтовує цінність волонтерства [4 ГІО 4-8.2-3]; - у складі команди збирає інформацію і презентує історію про досягення класу, школи чи місцевої громади, пояснює фактори, які допомогли досягти успіху [4 ГІО 4-8.2-4]; - бере участь у подіях, організованих на рівні школи, і пояснює свою роль у них [4 ГІО 2-8.2-5]
Зміст Я у школі Що таке школа і як вона працює? Як ухвалюють рішення у школі? Як я можу вплинути на те, що відбувається в моєму класі і школі? Навіщо потрібні шкільний статут, шкільні правила, шкільне самоврядування? Виявлення проблем класу/ школи. Учнівський проект. Дію в громаді Моя громада. Люди місцевої громади: вчинки, їхня мотивація та цінність для громади. Волонтерство: навіщо та як допомагати іншим? Що я можу зробити, щоб у моїй громаді жилося краще?	
5. Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці»	
1	**2**
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	Учень / учениця: - описує історичні події та діяльність видатних історичних осіб [4 ГІО 5-1.1-1]; - співвідносить відомості про найважливіші історичні події в часі [4 ГІО 5-1.1-2]
Збирає інформацію на тему, яка цікавить; визначає важливі і менш важливі відомості та обґрунтовує це; порівнює події, вчинки осіб	Учень / учениця: - добирає (з різних джерел) і представляє загальні відомості про Україну та інші держави [4 ГІО 5-4.1-1]; - виявляє (зокрема з родинних історій) зв'язки між українцями та іншими народами [4 ГІО 5-4.1-2]; - порівнює відомі історичні події та діяльність історичних діячів за наданим планом [4 ГІО 5-4.1-3]
Наводить приклади культурно-історичної спадщини України; виокремлює важливі для громадян України події, пояснює, як вони впливають на життя	Учень / учениця: - самостійно й у складі групи робить презентацію про пам'ятки культури та історичні пам'ятки рідної місцевості / України [4 ГІО 5-1.3-1]; - розрізняє важливі та другорядні події особистого життя / життя інших (друзів, батьків), класу, мешканців України [4 ГІО 5-1.3-2]; - переконує у важливості відзначення державних свят і знаменних (ювілейних) дат, обмірковує, як ці події / визначні особи вплинули на сучасність [4 ГІО 5-1.3-3]; - досліджує традиції і звичаї свого регіону, порівнює їх із традиціями інших регіонів України, з європейськими традиціям [4 ГІО 5-1.3-4]

Виражає різними способами уявлення про відомі історичні події, пам'ятки культури, видатних людей	Учень / учениця: - розповідає про громадянську позицію видатних осіб (чоловіків і жінок) української історії, науки, культури, спорту, підприємництва [4 ГІО 5-4.2-1]; - використовує засоби мистецтв (вірш, сценка, малюнок тощо) для вираження свого ставлення до історичної події / постаті [4 ГІО 5-4.2-2]
Виокремлює в тексті окремі події, персонажі, поняття; формулює зрозумілі запитання про людей, минулі чи теперішні події	Учень / учениця: - указує на благородні / ганебні вчинки історичних осіб, пояснює мотиви свого ставлення до таких вчинків [4 ГІО 5-3.2-1]; - визначає в текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини [4 ГІО 5-3.2-2]
Пояснює, що означає бути громадянином України та як Україна пов'язана з Європою.	Учень / учениця: - пояснює (на прикладах), що означає бути громадянином України [4 ГІО 5-8.3-1]; - аргументовано оцінює значущість для себе, родини державних свят України (День незалежності України, День Конституції України, День захисника України, День Соборності України) [4 ГІО 5-8.3-2]; - пояснює, як Конституція України – найважливіший документ держави, впливає на його/ її життя і життя всіх громадян України [4 ГІО 5-8.3-3]; - розмірковує про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4]; - знаходить інформацію про інші країни Європи та світу, порівнює їх з Україною за наданим планом або самостійно [4 ГІО 5-8.3-5]

Зміст

Я – громадянин/ громадянка України

Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні.

Творці Української держави

Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності: князі (княгиня) доби Київської Русі, козацькі гетьмани та отамани, діячі періоду Української Революції 1917 – 1921 рр.

Українські меценати минулого.

Я у Європі і світі

Держави-сусіди України. У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).

Мистецька освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями навчання мистецтва у початковій школі є:

• збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;

• набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;

• розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;

• розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;

• формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекання потреби у самовдосконаленні;

• формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;

• виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація окресленої мети та завдань здійснюється за змістовими лініями: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво».

Змістовна лінія	Коротка характеристика
Мистецька освітня галузь	
«Художньо-практична діяльність»	Націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.
«Сприймання та інтерпретація мистецтва»	Спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.
«Комунікація через мистецтво»	Націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1.	**2.**
1. Змістова лінія «Художньо-практична діяльність»	
Добирає засоби і способи для творення художнього образу	Учень / учениця: - співає вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), добирає засоби виразності (темп, динаміку, штрихи), необхідні для відтворення настрою, характеру; стежить за точністю інтонування, чіткістю дикції (вимови); виконує прості канони [4 МИО 1-1.1-1]; - стежить за співацькою поставою, диханням [4 МИО 1-1.1-2]; - грає в ансамблі нескладні композиції (трикутники, бубни, сопілка (як індивідуальний інструмент), ксилофон, синтезатор тощо) [4 МИО 1-1.1-3]; - самостійно добирає тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір [4 МИО 1-1.1-4]; - орієнтується в нотному записі, необхідному для виконання [4 МИО 1-1.1-5]; - читає і виконує найпростіші ритмічні партитури, зокрема в різних темпах та динаміці [4 МИО 1-1.1-6]; - виконує прості площинні живописні та графічні зображення [4 МИО 1-1.1-7]; - ліпить із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами, створює прості об’ємні композиції [4 МИО 1-1.1-7]; - виконує замальовки з натури та за уявою [4 МИО 1-1.1-7]; - добирає художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [4 МИО 1-1.1-8]; - здійснює елементарну стилізацію форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МИО 1-1.1-9]; - самостійно створює просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об’ємну), використовує всю площину аркуша [4 МИО 1-1.1-10]; - визначає головне і другорядне в композиції, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, добираючи відповідні засоби та способи [4 МИО 1-1.1-10]; - використовує елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше та яскравіше, далі – менше та блідіше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [4 МИО 1-1.1-10]; - обирає формат аркуша (прямокутник, квадрат, коло) для кращого втілення задуму [4 МИО 1-1.1-11]; - користується художніми матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МИО 1-1.1-13]; - вирізує, конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно добирає складові композиції [4 МИО 1-1.1-14]; - дотримується охайності, правил техніки безпеки [4 МИО 1-1.1-

	15]; - організовує робоче місце [4 МИО 1-1.1-16]; - виконує нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), добирає засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [4 МИО 1-1.1-17]; - грає елементарні театральні етюди (самостійно обирає відомих персонажів та перевтілюється у них, зокрема імітує характерні рухи, ходу, звуки тощо) [4 МИО 1-1.1-18]; - вправляється над інтонацією, мовленням, диханням; дикцією, мімікою, жестами [4 МИО 1-1.1-19]; - дотримується загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо)[4 МИО 1-1.1-20]; - рухається під музику, добираючи відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); узгоджує свої рухи з музичним супроводом (співом), орієнтується у просторі [4 МИО 1-1.1-21]
Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, зі звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо, поєднуючи елементи для втілення ідеї в художньому образі	Учень / учениця: - придумує образи, використовуючи знайомі засоби та способи творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції, застосовує їх окремо чи у поєднанні, не боїться творити [4 МИО 1-1.2-1]; - імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [4 МИО 1-1.2-2]; - створює варіанти ритмічного супроводу до пісні, самостійно добирає інструменти для супроводу [4 МИО 1-1.2-3]; - створює фрагментарні зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо [4 МИО 1-1.2-4]; - імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести) [4 МИО 1-1.2-5]; - експериментує з утіленням одного образу засобами різних видів мистецтва [4 МИО 1-1.2-6]; - елементарно стилізує форми оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МИО 1-1.2-7]; - ліпить із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами [4 МИО 1-1.2-8]
Спостерігає за навколишнім світом, фіксує в різний спосіб цікаві явища; використовує їх у творчій діяльності; пропонує ідеї оздоблення місця, де навчається, живе; реалізує їх самостійно або за допомогою інших осіб	Учень / учениця: - досліджує довкілля, виявляє цікаві, незвичайні об’єкти для створення художніх образів, фіксує їх у різний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) [4 МИО 1-1.3-1]; - створює елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; за потреби, використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МИО 1-1.3-2]; - організовує середовище навколо себе: пропонує ідеї його оформлення. можливі засоби їх художнього втілення та реалізовує їх [4 МИО 1-1.3-3]
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою;	Учень / учениця: - визначає улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ними у вільний час для задоволення; пояснює, від чого одержує насолоду у своїй творчості [4 МИО 1-3.4-1]; - розпізнає і виражає власні емоції від художньої творчості [4

пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	МИО 1- 3.4-2]; - обирає види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою, виявляє свої почуття та емоції у творчості [4 МИО 1-3.4-3]

Зміст

Спів (створення образу, настрою; добір засобів виразності). Виконання простих канонів. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі (зокрема за ритмічними партитурами) тощо. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Ознайомлення з нотною грамотою, необхідною для виконання.

Малювання графічними та живописними матеріалами. Добір і використання різних відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях. Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де учень/ учениця навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки.

Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час рольового виконання пісні). Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.

2. Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»

1	2
Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб; зосереджує увагу на деталях; пояснює, що подобається у творі, а що ні, визначає відомі засоби художньої виразності	Учень / учениця: - сприймає твір мистецтва, виявляє здатність цілісно охопити увагою художній твір, зосереджує увагу на деталях; вербально характеризує побачене (почуте) [4 МИО 2-2.1-1]; - добирає слова для характеристики власних емоцій та вражень; пояснює, що подобається у творі, а що – ні, визначає відомі засоби художньої виразності [4 МИО 2-2.1-2]; - порівнює музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [4 МИО 2-2.1-3]; - порівнює засоби виразності різних видів мистецтва (музичного, візуальних, кіно) у створенні аналогічних образів (зокрема персонажів казок) [4 МИО 2-2.1-4]; - порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [4 МИО 2-2.1-5]; - відтворює емоційні враження від твору мистецтва різними художніми засобами [4 МИО 2-2.1-6]
Вирізняє елементи художньої мови, характерні для різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо)	Учень / учениця: - розрізняє види мистецтва; мистецькі професії, пов'язані з цими видами мистецтва [4 МИО 2-2.2-1]; - розпізнає елементи художньої мови творів музичного мистецтва для характеристики художнього образу: характеризує мелодію, темп, динаміку, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних

	інструментів), лад (мажор, мінор), прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, рондо, варіації) [4 МИО 2-2.2-2]; - розпізнає елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МИО 2-2.2-3]; - розпізнає елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/ екранного твору [4 МИО 2-2.2-4]; - розпізнає та характеризує художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МИО 2-2.2-5]; - розрізняє різновиди образотворчого (живопис, графіка, скульптура); музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм) за їхніми характерними виражальними засобами [4 МИО 2-2.2-6]; - розпізнає за характерними ознаками деякі жанри музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), деякі танці – народні і сучасні [4 МИО 2-2.2-7]
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	Учень / учениця: - визначає улюблені твори мистецтва та рекомендує їх іншим [4 МИО 2-3.4-1]; - пояснює, що подобається (чи не подобається) у творі мистецтва [4 МИО 2-3.4-2]; - вирізняє твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій; характеризує власні емоції [4 МИО 2-3.4-3]

Зміст

Сприймання творів різних видів мистецтва. Вербальна характеристика змісту (крім творів інструментальної музики), вражень, емоцій, які вони викликали, виявлення особистісного ставлення до них (відповідно до віку). Характеристика ролі засобів виразності у створенні художнього образу.

Порівняння можливостей втілення аналогічних образів у різних видах мистецтва; порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.

Ознайомлення з різновидами образотворчого (живопис, графіка, скульптура), музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм).

Ознайомлення з деякими жанрами музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) та деякими танцями – народними і сучасними.

Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.

Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»	
1	2
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; визначає за допомогою вчителя необхідні для самовдосконалення дії; відстоює своє право на самовираження	Учень / учениця: - характеризує власну творчість за поданими орієнтирами, пояснює, що вдалося чи не вдалося [4 МИО 3-3.1-1]; - аналізує свої досягнення, свої сильні сторони, обирає (з допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може пояснити свій вибір [4 МИО 3-3.1-2]
Презентує створені художні образи, пояснює свій задум, відстоює думку	Учень / учениця: - представляє результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні твори образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [4 МИО 3-3.2-1]; - пояснює свій задум, захищає свою позицію [4 МИО 3- 3.2-2]
Бере участь у колективних творчих проектах, виконує різні дії / ролі у творчому процесі; обговорює з іншими враження від сприймання мистецтва та творчої діяльності, поважаючи вибір інших осіб	Учень / учениця: - виявляє та обговорює інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва, ділиться своїми спостереженнями [4 МИО 3-3.3-1]; - знаходить просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої вподобання [4 МИО 3-3.3-2]; - ділиться власними враженнями від творів різних видів мистецтва [4 МИО 3-3.3-3]; - бере участь у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях, елементах народних обрядів, арт-мобах тощо), виконує різні дії / ролі у творчому процесі [4 МИО 3-3.3-4]; - бере участь у колективних творчих проектах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, виставки творів тощо [4 МИО 3-3.3-5]; - дотримується правил взаємодії і творчої співпраці, виявляє повагу до інших [4 МИО 3-3.3-6]
Зміст Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму. Проведення шкільних мистецьких заходів. Правила творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	

Фізкультурна освітня галузь

Пояснювальна записка

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

• розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;

• розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;

збереження та зміцнення здоров'я школярів;

• формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;

• формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;

• формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;

• розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;

• формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;

• усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри;

• збільшення обсягу рухової активності, яка приноситиме радість дитині;

• формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі змістові лінії: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».

Коротка характеристика

Фізкультурна освітня галузь

Охоплює такі види діяльності, які спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, що задовольняє потребу в руховій активності та сприяє формуванню комунікативних здібностей.

Спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Результати навчання і зміст
3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	**2**
1. Змістова лінія «Базова рухова активність»	
Виконує вправи на пересування (ходьба, біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання) з предметами та без них, оцінює власне виконання рухових дій та виконання вправ іншими особами (за наявності відповідних умов)	Учень / учениця: - вправляється у виконанні комплексів загальнорозвивальних та спеціальних вправ за показом учителя / учительки та самостійно з використанням різних предметів та без них [4 ФІО 1-1.1-1]; - виконує різновиди ходьби, бігових вправ та бігу [4 ФІО 1-1.1-2]; - виконує стрибкові вправи [4 ФІО 1-1.1-3]; - долає смугу природних і штучних перешкод за допомогою лазіння й перелізання, стрибків та бігу, а також добирає найбільш зручний спосіб їх подолання [4 ФІО 1-1.1-4]; - виконує зручним способом різні види метань (на дальність та в ціль) [4 ФІО 1-1.1-5]
Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики, фізкультурної хвилинки та паузи; добирає відповідний інвентар для кожного виду спорту, розрізняє та виконує вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей	Учень / учениця: - виконує різні види гімнастичних вправ та вправи дитячого фітнесу [4 ФІО 1-1.2-1]; - аналізує власні помилки у виконанні фізичних вправ та вправляється в їх усуненні [4 ФІО 1-1.2-2]; - укладає та виконує комплекси гімнастичних вправ, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки для відновлення працездатності [4 ФІО 1-1.2-3]; - поєднує комплекси загальнорозвивальних вправ зі спеціальними та застосовує їх для розминки [4 ФІО 1-1.2-4]; - розрізняє різні фізичні якості людини і доводить, що рівень їх розвитку не може бути підставою для образ [4 ФІО 1-1.2-5]

Зміст

Організаційні вправи: різноманітні способи перешикувань на місці та в русі для проведення комплексів загальнорозвивальних вправ.

Загальнорозвивальні вправи: з м'ячами, гімнастичними палицями, обручами, гантелями; вправи ранкової гігієнічної гімнастики та фізкультурної хвилинки з предметами та без них.

Положення тіла у просторі: вправи з різних вихідних положень: лежачи, сидячи; з виконанням упорів та у висах.

Елементи акробатики: перекид назад в упор, стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; "міст" із положення лежачи; комбінація із декількох акробатичних елементів (на вибір учителя/ вчительки);

елементи рівноваги: ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода), поєднана з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація із вправ на рівновагу.

Лазіння: по похилій гімнастичній лаві різними способами; лазіння по гімнастичній стінці різними способами та в різних напрямках; лазіння по гімнастичній стінці з переходом на похилу гімнастичну лаву і навпаки; лазіння по гімнастичній стінці з вантажем на голові; лазіння по горизонтальному та вертикальному канаті різними способами.

Дитячий фітнес: лого-аеробіка; звіро-аеробіка; фітбол-аеробіка; танцювальна аеробіка: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи.

Ходьба: по діагоналі, ходьба зі зміною частоти кроку; ходьба із прискоренням та уповільненням; ходьба зі зміною довжини кроку; ходьба зі зміною напрямку за звуковим сигналом; ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода) з різними способами пересунь (високим підніманням стегна, з переступанням предметів, приставним кроком правим і лівим боком, із присіданнями та поворотами переступанням з різними положеннями рук); ходьба по спіралі; ходьба зі зміною напрямку за зоровим сигналом.

Біг: "протиходом", "змійкою", по діагоналі; біг із різних вихідних положень, біг із подоланням перешкод, "човниковий " біг 4 х 9м, біг із зміною швидкості та напрямку за звуковим сигналом; біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою; біг по пересіченій місцевості; біг з подоланням перешкод вертикальних та горизонтальних; біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера.

Вправи з малим м'ячем (тенісним або гумовим): підкидання м'яча під час ходьби; із положення стоячи; кидки м'яча у стіну; з наступним його ловінням; перекидання м'яча; метання м'яча із-за спини через плече, стоячи на одному, двох колінах; метання м'яча із-за спини через плече на дальність з місця, у вертикальну ціль; метання м'яча в горизонтальну ціль; метання м'яча з різних вихідних положень.

Стрибки зі скакалкою: на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків.

Стрибки в довжину з місця, з розбігу, зігнувши ноги; стрибки у кроці, стрибки по купинах.

Стрибки у глибину: з висоти з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок з гімнастичної лави.

Вправи для розвитку фізичних якостей:

Сили – піднімання зігнутих і прямих ніг з вису та з положення лежачи на спині; згинання і розгинання рук з різних вихідних положень; підтягування у висі, лежачи на низькій перекладині; стрибки вгору з упору присівши; загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами, з гантелями; намотування мотузки з вантажем на кінці на горизонтально розташовану палицю; згинання та розгинання рук в упорі позаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів з різних вихідних положень; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді.

Швидкості – прискорення; удари м'яча ногою об стіну; багаторазові кидки м'яча у стіну; біг із високим підніманням стегна у положенні упору; біг із високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг із різних вихідних положень; біг згори; прискорення за сигналом (виконання вправ у максимальному темпі).

Витривалості – рівномірний біг у повільному темпі; стрибки через скакалку до 2 хв.

Координації – підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою; перекидання малого м'яча під піднятою ногою, перекидання через плече (під плечем) з однієї руки в другу; ловіння великого м'яча двома руками за спиною після підкидання вгору; пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод; вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо).

Основи знань з фізичної культури

Підбір вправ для розминки.

Поняття про види легкої атлетики та гімнастичного багатоборства.

Ознайомлення з різними видами інвентаря та обладнання на заняттях з фізичної культури.

Загальне уявлення про Олімпійські ігри. Значення досягнень відомих спортсменів на Олімпійських іграх та інших змаганнях для самовдосконалення.

2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»

1	2
Виконує рухові дії у рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля	Учень / учениця: - грає у рухливі, народні ігри та бере участь в естафетах [4 ФІО 2-1.3-1]; - вигадує рухливі ігри для використання прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльностях [4 ФІО 2-1.3-2]; - активно вболіває за результат команди, підбадьорює себе та однокласників [4 ФІО 2-1.3-3]; -співпереживає за результат команди та максимально себе виявляє під час гри [4 ФІО 2-1.3-4]
Ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей під час рухової діяльності	Учень / учениця: - розрізняє індивідуальні та командні види спорту, добирає необхідний спортивний інвентар [4 ФІО 2-3.1-1]; - добирає вправи, відповідні до індивідуальних та командних видів спорту [4 ФІО 2-3.1-2]; - виконує ведення, передачі, кидки та удари по м'ячу, відповідно до виду спорту [4 ФІО 2-3.1-3]; -бере участь в обговоренні та ухваленні спільних рішень на користь команди [4 ФІО 2-3.1-4]; - бере участь у спортивних іграх за спрощеними правилами [4 ФІО 2-3.1-5]
Дотримується правил чесної гри під час рухової діяльності; прагне вигравати, не засмучується через поразку і сприймає її гідно	Учень / учениця: - пояснює значення правил чесної гри для особистих та командних досягнень [4 ФІО 2-3.3-1]; -бере відповідальність за результат команди під час естафет, ігор [4 ФІО 2-3.3-2]; - розв'язує конфлікти, якщо вони виникають під час проведення естафет чи спортивної гри [4 ФІО 2-3.3-3]; - доводить важливість співпраці, спілкування та взаємодії на прикладах досягнення спільних командних цілей [4 ФІО 2-3.3-4]; - аналізує свої сильні сторони й обирає відповідні ролі [4 ФІО 2-3.3-5]; - дотримується правил проведення рухливих ігор та естафет на уроках та під час самостійних занять [4 ФІО 2-3.3-6]; - регулює власні емоції під час естафет та рухливих ігор, розуміючи, що емоції – частина задоволення від рухової активності [4 ФІО 2-3.3-7]; - співпереживає за досягнення команди [4 ФІО 2-3.3-8]; - на прикладі життєписів відомих спортсменів пояснює, що їх веде до успіху і як долати невдачі [4 ФІО 2-3.3-9]; - пояснює символи та ідеали Олімпійського руху [4 ФІО 2-3.3-10]

Зміст

Рухливі ігри, народні ігри для активного відпочинку.

Елементи спортивних ігор

Вправи з баскетбольним м'ячем: тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча; ловіння м'яча; передачі м'яча в ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби; ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі; ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; кидки м'яча у кошик з близьких дистанцій, двобічна гра баскетбол за спрощеними правилами.

Вправи з футбольними м'ячами – удари внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль та горизонтальну ціль, ведення м'яча вивченими способами між стійок, з обведенням стійок; вкидання м'яча в ноги партнерові/ партнерці з місця; ведення м'яча вивченими способами по прямій, по колу; удари вивченими способами на точність; двобічна гра у футбол за спрощеними правилами.

Елементи гандболу – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці; кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою.

Основи знань з фізичної культури

Поняття про індивідуальні та командні види спорту та важливість дотримання правил чесної гри.

Значення народних, рухливих ігор, забав, елементів народних свят та обрядів для формування особистої фізичної культури.

Символи та ідеали олімпійського руху, ознайомлення із життєвим шляхом відомих спортсменів.

3. Змістова лінія «Піклування про стан здоров'я та безпеку»

1	2
Володіє елементами самоконтролю у процесі виконання фізичних вправ	Учень / учениця: - аналізує вплив фізичного навантаження на власний організм [4 ФІО 3-2.1-1]; - добирає із запропонованих засобів для розвитку фізичні якості ті, які на його / її думку є найбільш корисними [4 ФІО 3-2.1-2]; - пояснює значення різних видів загартування для організму людини та виховання сили волі; переконує в позитивному впливі загартовування та фізичного навантаження на стан здоров'я [4 ФІО 3-2.1-3]
Регулює інтенсивність навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) відповідно до визначених завдань	Учень / учениця: - застосовує елементарні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) [4 ФІО 3-2.3-1]; - регулює фізичні навантаження під час занять у школі та самостійних занять [4 ФІО 3-2.3-2]
Аналізує вплив позитивних та негативних факторів на стан здоров'я людини; оцінює своє самопочуття за частотою серцевих скорочень та частотою дихання	Учень / учениця: - вимірює пульс собі і друзям, аналізуючи вплив фізичних навантажень на організм [4 ФІО 3-2.2-1]; - виконує спеціальні вправи для формування правильної постави, запобігання плоскостопості, профілактики захворювань дихальної системи та органів зору [4 ФІО 3-2.2-2]
Дотримується правил безпеки під час рухової діяльності в закладі загальної середньої освіти та поза його межами, пояснює значення цих	Учень / учениця: - перевіряє спеціальний інвентар та обладнання перед виконанням фізичних вправ [4 ФІО 3-3.2-1]; - пояснює значення правил проведення гри для безпеки власної та інших [4 ФІО 3-3.2-2]; - дбає про власну безпеку та безпеку однокласників під час

правил та їх наслідки	фізкультурної діяльності [4 ФІО 3-3.2-3]; - застерігає інших від небезпечної поведінки [4 ФІО 3-3.2-4]; - дотримується санітарно-гігієнічних вимог у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності [4 ФІО 3-3.2-5]

Зміст

Загальнорозвивальні вправи: вправи для м’язів шиї: нахили та повороти голови; для м’язів верхніх кінцівок: згинання та розгинання рук, пружинні рухи, нахили з різних вихідних положень, для м’язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки.

Загальнорозвивальні вправи на формування постави: вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м’ячами, скакалкою, мішечками піску на голові під час ходьби; вправи біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, біля дзеркала.

Вправи для попередження плоскостопості: ходьба, біг на пальцях, ходьба перекатами з п’яти на пальці, стрибки; ходьба по дрібних предметах, біг, піднімання на пальці, стрибки; ходьба по природному інвентарю (каштани, жолуді, горіхи, тощо).

Вправи на релаксацію

Дихальні вправи

Вправи для профілактики захворювань органів зору.

Основи знань з фізичної культури

Елементарні способи регулювання фізичного навантаження.

Самоконтроль за показниками частоти серцевих скорочень.

Позитивні та негативні чинники, що впливають на стан здоров’я.

Роль різних видів загартовування для власного здоров’я.

Значення правил проведення гри для безпеки власної та інших.

Санітарно-гігієнічні вимоги для проведення занять та спортивного одягу.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Освтній процес у 3-4-х класах у 2026/2027 навчальному році буде проводитись дистанційно та забезпечуватись 5 педагогічними працівниками, які мають вищу педагогічну освіту та мають сертифікати щодо проходження відповідних курсів підвищення кваліфікації. Один педагог має кваліфікаційну категорію – «спеціаліст І категорії», один педагог має категорію – «спеціаліст» та два «спеціаліст вищої категорії».

Методична робота з педагогічними кадрами здійснюється за допомогою сучасних інтерактивних методик та направлена на підвищення якості володіння педагогами сучасними інтерактивними методиками, що покращує якість навчання учнів.

Сучасна матеріально-технічна база закладу (інтерактивні навчальні комплекс, комп’ютери, бібліотека, ігрові кімнати, спортивна зала) дозволяє якісно виконувати завдання освіти.

З метою з’ясування рівня досягнення компетентностей учнями ліцею, відповідно до цілей освітнього процесу у закладі проводиться моніторингові дослідження за напрямами: рівень якості освітнього процесу та якість роботи з обдарованими учнями.

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

- оновлення методичної бази освітньої діяльності;
- контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

- моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;
- створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

Додаток 1
до Освітньої програми
3-4-х класів ліцею

Робочий навчальний план
для 3-4-х класів з українською мовою навчання

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах	
	3	**4**
Українська мова	5	5
Іноземна мова	3	3
Математика	4	4
Я досліджую світ*	7	7
Інформатика	1	1
Образотворче мистецтво**	1	1
Музичне мистецтво**	1	1
Фізична культура ***	3	3
Усього	22+3	22+3
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	1
Індивідуально-групові заняття з математики	1	1
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	23	23
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)	26	26

* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в рамках цього інтегрованого предмета: мовно-літературна – 2; математична – 1; природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров′язбережна громадянська та історична – разом 4
** Окремі предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво»
*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.